

IncluMusic Training Manual

Ελληνική μετάφραση

Co-funded by
the European Union

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι απόψεις που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Εθνικής Μονάδας Προγραμμάτων Κοινωνικής Εκπαίδευσης και Επαγγελματικής Κατάρτισης (ANPCDEFP). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε η ANPCDEFP μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες γι' αυτές.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ	1
ΜΕΡΟΣ I: ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ	2
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ INCLUMUSIC	
1.2 ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΕΤΑΙΡΟΙ	
1.3 ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ	
1.4 ΕΜΒΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ	
2. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ-ΣΤΟΧΩΝ	3
ΜΕΡΟΣ II: ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	5
3. ΒΗΜΑ-ΒΗΜΑ ΜΟΝΤΕΛΟ	
ΒΗΜΑ 1: ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΥΓΚΡΙΣΗΣ (BENCHMARKING)	
ΒΗΜΑ 2: ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ	
ΒΗΜΑ 3: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΝΟΤΗΤΩΝ	
ΒΗΜΑ 4: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	
ΒΗΜΑ 5: ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΠΟ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΟΡΘΩΣΗ	
ΜΕΡΟΣ III: ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	20
4. ΤΕΧΝΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ	20
4.1 ΕΠΙΛΟΓΗ LMS	
4.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΝΟΤΗΤΩΝ ΜΕ ΒΪΝΤΕΟ, ΚΟΥΙΖ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟ	
5. ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΌΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΪΛΗΨΗ	23
5.1 ΥΠΌΤΙΤΛΟΙ ΣΤΑ ΒΪΝΤΕΟ, ΚΈΙΜΕΝΑ, ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΪΗΣΕΙΣ	
5.2 ΦΙΛΙΚΌΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΪΣΤΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΌΣ	

ΜΕΡΟΣ IV: ΔΟΚΙΜΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΗ	25
6. ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΟΚΙΜΗ	25
7. ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΔΟΚΙΜΗ	27
7.1 ΔΙΪΑΧΥΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗ	
7.2 ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΣΧΟΛΙΩΝ	
ΜΕΡΟΣ V: ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	28
8. ΤΕΛΙΚΕΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΙΣ	28
9. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ	35
9.1 ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ	
9.2 ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΒΕΤΕ ΠΟΡΟΥΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ	
ΜΕΡΟΣ VI: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΆΛΛΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ	54
10. ΠΩΣ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΕΤΕ ΑΥΤΟ ΤΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ	54
11. ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	55
11.1 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΝΑΓΚΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	
11.2 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	

Σκοπός του Εγχειριδίου

Ο σκοπός αυτού του εγχειριδίου είναι να παρέχει στα ιδρύματα ανώτερης μουσικής εκπαίδευσης (HMEIs) ένα πρακτικό σχέδιο για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση χωρίς αποκλεισμούς, αυτορρυθμιζόμενων προγραμμάτων επαγγελματικής ανάπτυξης που ενδυναμώνουν καθηγητές, διδάσκοντες και διοικητικό προσωπικό να υποστηρίξουν αποτελεσματικότερα φοιτητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΕΕΑ) και νεύρο διαφορετικότητα στη μουσική εκπαίδευση. Αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του έργου IncluMusic και καταγράφει τις μεθόδους, τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και τα διδάγματα που αποκτήθηκαν κατά τη δημιουργία ενός ελεύθερα προσβάσιμου προγράμματος ηλεκτρονικής μάθησης διαθέσιμου στα αγγλικά, ελληνικά, ιταλικά και ρουμανικά. Το IncluMusic επιδιώκει να άρει τα εμπόδια που ιστορικά περιόρισαν την πρόσβαση στις μουσικές σπουδές για φοιτητές με ΕΕΑ, ενώ παράλληλα εξοπλίζει τους εκπαιδευτικούς με τις γνώσεις, τα εργαλεία και την αυτοπεποίθηση για να ενσωματώσουν την ένταξη και τη διαφορετικότητα στην καθημερινή διδακτική πρακτική. Μοιραζόμενοι τη δομή μας, τις στρατηγικές μας και την ανατροφοδότηση που λάβαμε, φιλοδοξούμε να εμπνεύσουμε άλλα ιδρύματα ανώτερης μουσικής εκπαίδευσης να υιοθετήσουν όχι μόνο μεθοδολογίες χωρίς αποκλεισμούς, αλλά και να δημιουργήσουν ζωντανές κοινότητες πρακτικής που επιβραβεύουν την αριστεία στη μάθηση, τη διδασκαλία και την ανάπτυξη δεξιοτήτων, διασφαλίζοντας ότι η μουσική εκπαίδευση γίνεται ένας χώρος όπου όλοι οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να ανθίσουν.

www.inclumusic.eu

Μερος i: θεμελιώδεις αρχές

1.Εισαγωγή

1.1 ιστορικό του έργου IncluMusic

Το IncluMusic, το οποίο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (KA220-HED, Increasing skills for building more inclusive conservatories, 2022-2025), αναπτύχθηκε ως απάντηση στην αυξανόμενη ευαισθητοποίηση σχετικά με την συμπεριληπτική μουσική εκπαίδευση σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα, από την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια έως την ανώτερη μουσική εκπαίδευση (HME). Κεντρικός στόχος του ήταν η προώθηση της ένταξης φοιτητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΕΕΑ) και από μειονεκτικά περιβάλλοντα στην τριτοβάθμια μουσική εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων των μουσικών ωδείων και των πανεπιστημιακών προγραμμάτων μουσικής.

Παρόλο που τα ιδρύματα ανώτερης μουσικής εκπαίδευσης σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες είχαν δεχθεί φοιτητές με ΕΕΑ, η υποστήριξη για συμπεριληπτικές πρακτικές ήταν συχνά περιορισμένη. Οι προσαρμογές στο πρόγραμμα σπουδών, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και οι εξειδικευμένες υπηρεσίες υποστήριξης ήταν συνήθως ανεπαρκείς, γεγονός που καθιστούσε δύσκολη την πλήρη συμμετοχή αυτών των φοιτητών. Η συμπεριληπτική μουσική εκπαίδευση επιδιώκει την ενσωμάτωση φοιτητών με και χωρίς αναπηρίες στο ίδιο μαθησιακό περιβάλλον, με συνειδητό και παιδαγωγικά καθοδηγούμενο τρόπο, διασφαλίζοντας μαθησιακές ευκαιρίες για όλους. Αυτή η αρχή αποτέλεσε το θεμέλιο του έργου IncluMusic.

Το έργο στόχευε στην προώθηση της ένταξης στην ανώτερη μουσική εκπαίδευση παρέχοντας καινοτόμα επιμόρφωση σε καθηγητές, διδάσκοντες και διοικητικό προσωπικό. Κεντρικό στοιχείο ήταν η δημιουργία ενός νέου επαγγελματικού ρόλου, του «Ακαδημαϊκού Μέντορα», ο οποίος θα ήταν υπεύθυνος για την παρακολούθηση των πρακτικών κοινωνικής ένταξης και θα λειτουργούσε ως γέφυρα μεταξύ φοιτητών με αναπηρίες και προσωπικού των ιδρυμάτων. Το έργο ανέπτυξε επίσης νέες προσεγγίσεις για την εκπαίδευση φοιτητών με ΕΕΑ και δημιούργησε μια ευρύτερη κοινότητα ιδρυμάτων ανώτερης μουσικής εκπαίδευσης δεσμευμένων στην κοινωνική ένταξη. Όλες αυτές οι προσπάθειες συγκεντρώθηκαν σε ένα διαδικτυακό εκπαιδευτικό πρόγραμμα φιλοξενούμενο στην πλατφόρμα Moodle.

1.2 Συμμετεχόντες εταιροι

Η σύμπραξη του IncluMusic είναι ιδιαίτερα στρατηγική και σημαντική λόγω της συμπληρωματικής εξειδίκευσης, της γεωγραφικής ποικιλομορφίας και του κύρους των μελών της. Τα CONSPA (Παλέρμο, Ιταλία) και RIAM (Δουβλίνο, Ιρλανδία) προσφέρουν βαθιά εμπειρία στην ανώτερη μουσική εκπαίδευση, διεθνή δίκτυα και έμφαση στην υποστήριξη φοιτητών με λιγότερες ευκαιρίες. Το ANMGD (Κλουζ-Ναπόκα, Ρουμανία) συνεισφέρει εκτενή τεχνογνωσία στην ψηφιακή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, την έρευνα στη μουσική και την οργάνωση υψηλού προφίλ φεστιβάλ και διαγωνισμών. Το EUC (Λευκωσία, Κύπρος) παρέχει γνώσεις στην συμπεριληπτική εκπαίδευση, την έρευνα και την ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών, υποστηριζόμενο από ισχυρές συνδέσεις με διεθνή χρηματοδοτικά προγράμματα.

Η σύμπραξη του IncluMusic είναι ιδιαίτερα στρατηγική και σημαντική λόγω της συμπληρωματικής εξειδίκευσης, της γεωγραφικής ποικιλομορφίας και του κύρους των μελών της. Τα CONSPA (Παλέρμο, Ιταλία) και RIAM (Δουβλίνο, Ιρλανδία) προσφέρουν βαθιά εμπειρία στην ανώτερη μουσική εκπαίδευση, διεθνή δίκτυα και έμφαση στην υποστήριξη φοιτητών με λιγότερες ευκαιρίες. Το ANMGD (Κλουζ-Ναπόκα, Ρουμανία) συνεισφέρει εκτενή τεχνογνωσία στην ψηφιακή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, την έρευνα στη μουσική και την οργάνωση υψηλού προφίλ φεστιβάλ και διαγωνισμών. Το EUC (Λευκωσία, Κύπρος) παρέχει γνώσεις στην συμπεριληπτική εκπαίδευση, την έρευνα και την ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών, υποστηριζόμενο από ισχυρές συνδέσεις με διεθνή χρηματοδοτικά προγράμματα.

1.3 Αναγκη για συμπεριληπτικές πρακτικές

Η διδασκαλία και η μάθηση στη μουσική λαμβάνουν χώρα με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους και σε ποικίλα περιβάλλοντα. Οι ευρωπαϊκές πολιτικές και τα πλαίσια για την συμπεριληπτική εκπαίδευση έχουν τονίσει την ευθύνη των θεσμών και της ευρύτερης κοινωνίας να άρουν τα κοινωνικά εμπόδια και να διασφαλίσουν ότι οι φοιτητές με ΕΕΑ είτε πρόκειται για σωματικές, νευροδιαφορετικές ανάγκες ή για μειονεκτικό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο μπορούν να συμμετέχουν πλήρως. Παρά αυτή την αυξανόμενη ευαισθητοποίηση, σημαντικά εμπόδια συνέχιζαν να υπάρχουν σε πολλά ιδρύματα ανώτερης μουσικής εκπαίδευσης, όπου οι προκλήσεις αυτές ήταν ιδιαίτερα έντονες.

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση απαιτεί όλοι οι φοιτητές να αισθάνονται ότι ανήκουν στην ομάδα. Το προσωπικό χρειάζεται πρακτικά εργαλεία, στρατηγικές και καθοδήγηση για να υποστηρίξει φοιτητές με ΕΕΑ, ενώ παράλληλα να εμπλέκει ενεργά όλους τους εκπαιδευόμενους στην τάξη. Η πλήρης ένταξη θα επέτρεπε στους φοιτητές με ΕΕΑ να εκφραστούν και να αναπτύξουν τις ικανότητές τους. Ταυτόχρονα, θα εμπλούτιζε το μαθησιακό περιβάλλον για όλους, ενισχύοντας τη διαφορετικότητα, τη δημιουργικότητα, την κριτική σκέψη και τις ανθρώπινες αξίες που συμβάλλουν στον πολιτισμικό και κοινωνικό μετασχηματισμό ένας στόχος απόλυτα ευθυγραμμισμένος με το όραμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για συμπεριληπτική και ισότιμη εκπαίδευση.

1.4 Εμβέλεια του εγχειριδίου

Το εγχειρίδιο αυτό αναπτύχθηκε για να εξυπηρετήσει δύο βασικούς σκοπούς. Πρώτον, εξηγεί την παιδαγωγική μεθοδολογία πίσω από το διαδικτυακό εκπαιδευτικό πρόγραμμα που φιλοξενείται στο Moodle και παρέχει λεπτομερή καθοδήγηση για την αποτελεσματική υλοποίησή του. Δεύτερον, λειτουργεί ως πόρος για άλλα ιδρύματα που επιθυμούν να οργανώσουν αντίστοιχα προγράμματα. Βασισμένο στις εμπειρίες και τα διδάγματα του IncluMusic, το εγχειρίδιο προσφέρει ολοκληρωμένες πληροφορίες για τον σχεδιασμό, την οργάνωση και την εφαρμογή του προγράμματος. Περιλαμβάνει οδηγίες για διδακτικές στρατηγικές, ενδεικτικό υλικό μαθημάτων και πρακτικές συμβουλές για να υποστηρίξει το διδακτικό και διοικητικό προσωπικό στην προσαρμογή του προγράμματος στις δικές τους ανάγκες.

Συνδυάζοντας παιδαγωγική καθοδήγηση, πρακτικά εργαλεία και οργανωτικές συμβουλές, το εγχειρίδιο στοχεύει στην ενίσχυση της ικανότητας των ιδρυμάτων ανώτερης μουσικής εκπαίδευσης σε ολόκληρη την Ευρώπη να παρέχουν ισότιμη και συμπεριληπτική μουσική εκπαίδευση. Επιθυμεί να διασφαλίσει ότι όλοι οι φοιτητές, ανεξαρτήτως ικανοτήτων ή υποβάθρου, μπορούν να συμμετέχουν πλήρως, να αναπτύξουν το μουσικό τους δυναμικό και να επωφελούνται από ένα πλούσιο, συνεργατικό και κοινωνικά συμπεριληπτικό μαθησιακό περιβάλλον. Επιπλέον, ενθαρρύνει την ευρύτερη υιοθέτηση συμπεριληπτικών πρακτικών μεταξύ των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων, συμβάλλοντας σε ένα πιο προσβάσιμο και βιώσιμο μέλλον για την ανώτερη μουσική εκπαίδευση.

2. Κατανόηση των ομάδων-στόχων

Οι ομάδες-στόχοι μας είναι οι εξής:

- Καθηγητές και διδάσκοντες σε ιδρύματα ανώτερης μουσικής εκπαίδευσης (HMEIs)
- Διοικητικό προσωπικό

Το έργο IncluMusic στοχεύει ειδικά καθηγητές, διδάσκοντες και διοικητικό προσωπικό εντός των ιδρυμάτων ανώτερης μουσικής εκπαίδευσης, καθώς αυτές οι ομάδες φέρουν την πιο άμεση και σταθερή ευθύνη για την υποστήριξη φοιτητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΕΕΑ) και νευροδιαφορετικότητα. Φοιτητές που αντιμετωπίζουν προκλήσεις όπως αυτισμός (ASD), ΔΕΠΥ (ADHD), ειδικές μαθησιακές δυσκολίες (δυσλεξία), διαταραχή ανάπτυξης συντονισμού (DCD), συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες (BESD), προβλήματα ψυχικής υγείας ή αισθητηριακές δυσκολίες (κώφωση ή τύφλωση) βασίζονται συχνά στα μέλη του προσωπικού όχι μόνο για ακαδημαϊκή διδασκαλία αλλά και για καθοδήγηση, προσαρμογή μαθησιακών περιβαλλόντων και συνεχή υποστήριξη.

Λόγω των πρόσφατων ευρωπαϊκών νομοθετικών αλλαγών που προωθούν τη συμπεριληπτική εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα, υπάρχει αυξανόμενη ανάγκη για ενισχυμένη επιμόρφωση και πόρους, ώστε οι πρακτικές της ανώτερης εκπαίδευσης να εξελιχθούν ώστε να ανταποκρίνονται στις νέες απαιτήσεις. Ωστόσο, ενώ τα ιδρύματα ανώτερης μουσικής εκπαίδευσης υποδέχονται φοιτητές με ΕΕΑ στα προγράμματά τους, συχνά στερούνται της απαραίτητης θεσμικής υποστήριξης, των κατάλληλων προσαρμογών στο πρόγραμμα σπουδών και των ευκαιριών επαγγελματικής ανάπτυξης για την πλήρη εφαρμογή συμπεριληπτικών πολιτικών. Ενδυναμώνοντας καθηγητές, διδάσκοντες και διοικητικό προσωπικό με καινοτόμες παιδαγωγικές στρατηγικές και πρακτικά εργαλεία, το IncluMusic επιδιώκει να ενισχύσει περιβάλλοντα όπου η ένταξη δεν αποτελεί απλώς μια φιλοδοξία αλλά καθημερινή πρακτική, διασφαλίζοντας ότι όλοι οι φοιτητές μπορούν να έχουν πρόσβαση, να συμμετέχουν και να επιτύχουν στη μουσική εκπαίδευση.

Μερος II: Διαδικασία Αναπτυξης Του Μαθηματος

Η παρούσα ενότητα της έκθεσης επικεντρώνεται στη μεθοδολογική και πρακτική διαδικασία που υιοθέτησε το έργο IncluMusic για την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού προγράμματος. Κύριος στόχος είναι η παροχή ενός καινοτόμου μοντέλου για την αύξηση της πρόσβασης, της συμμετοχής και των ποσοστών ολοκλήρωσης στις μουσικές σπουδές για φοιτητές με λιγότερες ευκαιρίες.

Η διαδικασία που περιγράφεται εδώ αποτελεί αποτέλεσμα εις βάθος ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης, συν-σχεδιασμένων συνεδριών και ομάδων εστίασης με ειδικούς και ενδιαφερόμενους φορείς, ώστε να εξασφαλιστούν η συνάφεια, η αποτελεσματικότητα και η βιωσιμότητα του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Παρουσιάζεται μια βήμα-βήμα δομημένη μεθοδολογία, όπου κάθε φάση έχει συγκεκριμένους στόχους και καθορισμένες μεθοδολογίες, οδηγώντας στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού προγράμματος σπουδών και βασικών αρχών για την ένταξη στη μουσική εκπαίδευση τριτοβάθμιου επιπέδου.

Ομάδες-στόχος:

- Διδάσκοντες και εκπαιδευτές
- Διοικητικό προσωπικό
- Φοιτητές

3. Βήμα-βήμα μοντελο (Blueprint)

Η διαδικασία ανάπτυξης του εκπαιδευτικού προγράμματος του IncluMusic σχεδιάστηκε ως ένα «βήμα-βήμα σχέδιο», που εξασφαλίζει μια συστηματική και επαναληπτική προσέγγιση. Το μοντέλο αυτό στοχεύει στη δημιουργία ενός ισχυρού και ουσιαστικού προγράμματος σπουδών που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των διδασκόντων, του διοικητικού προσωπικού και των ακαδημαϊκών συμβούλων εξειδικευμένων στις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΣΕΑ) στο πλαίσιο της ανώτερης μουσικής εκπαίδευσης.

Βήμα 1: Έρευνα Και Αναφορες Συγκρισης (Benchmarking)

Το πρώτο θεμελιώδες βήμα επικεντρώθηκε στην εις βάθος έρευνα και τη συγκριτική αξιολόγηση. Η φάση αυτή επέτρεψε τη συγκρότηση μιας στιβαρής βάσης γνώσεων και τον εντοπισμό υφιστάμενων πρακτικών και κενών στην συμπεριληπτική μουσική εκπαίδευση στην Ευρώπη.

Εντοπισμός υφιστάμενων μοντέλων συμπεριληπτικής μουσικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη

Για την πλήρη κατανόηση του τοπίου και των βέλτιστων πρακτικών, η κοινοπραξία IncluMusic διεξήγαγε μελέτη της υφιστάμενης κατάστασης (desk research) από τον Δεκέμβριο 2022 έως τον Μάρτιο 2023. Στόχος ήταν ο εντοπισμός διαφορετικών τρόπων ενσωμάτωσης φοιτητών με ΣΕΑ στα Ιδρύματα Ανώτερης Μουσικής Εκπαίδευσης (HMEIs) στην Ευρώπη και των πρακτικών κατάρτισης που ήδη εφαρμόζονται. Η έρευνα ανέδειξε περιορισμένη εξειδικευμένη υποστήριξη και ανεπαρκή πρακτική εφαρμογή συμπεριληπτικών πολιτικών στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ. Ωστόσο, αρκετά σημαντικά μοντέλα και πρωτοβουλίες αναγνωρίστηκαν, παρέχοντας χρήσιμες κατευθύνσεις για τον σχεδιασμό του μαθήματος IncluMusic. Ξεχωρίζουν οι ακόλουθες περιπτώσεις:

- **Φινλανδία: Special Education in the Arts - Sibelius Academy (University of Arts)**

Αυτό το υποχρεωτικό μάθημα για φοιτητές μουσικής εκπαίδευσης εστιάζει στην αναπηρία στην εκτέλεση μέσω γραπτών αναστοχασμών και πρακτικών εργαστηρίων που διοργανώνονται από μουσικούς με αναπηρίες. Η προσέγγιση δίνει έμφαση στην ανατροπή των κανονιστικών συζητήσεων και στην επαναπροσέγγιση της ικανότητας στην εκπαίδευση των μουσικών εκπαιδευτικών, προωθώντας τον κριτικό αναστοχασμό και την ανάλυση μέσω των ημερολογίων των φοιτητών.

- **Γερμανία: Master in Inclusive Music Education / Community Music - Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt**

Αυτό το μεταπτυχιακό πρόγραμμα, το πρώτο του είδους του στην Ευρώπη, βασίζεται στην έννοια της «κοινοτικής μουσικής» και έχει ως στόχο την κατάρτιση επαγγελματιών ικανών να αναγνωρίζουν και να εκτιμούν τη διαφορετικότητα. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ανάπτυξη ακαδημαϊκών γνώσεων, πρακτικών δεξιοτήτων και παιδαγωγικών ικανοτήτων για την εργασία με ετερογενείς ομάδες σε περιβάλλοντα χωρίς αποκλεισμούς, με έμφαση στην κοινωνική δικαιοσύνη, τη συμμετοχή και την πολιτιστική δημοκρατία.

- **Ιρλανδία: Master in Community Music - University of Limerick - Irish World Academy of Music**

Ένα εντατικό μεταπτυχιακό πρόγραμμα διάρκειας ενός έτους που παρέχει τις απαραίτητες δεξιότητες για να λειτουργήσει κανείς επιτυχώς ως μουσικός της κοινότητας. Το μάθημα απευθύνεται σε μουσικούς που επιθυμούν να διευρύνουν ή να αναπτύξουν τις δεξιότητες που απαιτούνται για να διευκολύνουν το εκφραστικό έργο άλλων και να συνεργάζονται αποτελεσματικά με ένα ευρύ φάσμα ανθρώπων σε διαφορετικά περιβάλλοντα, αποκτώντας πρακτική εμπειρία και αναπτύσσοντας έργα από τη σύλληψη έως την τελική παρουσίαση.

- **Ιταλία: Master in Academic Tutor specialised in Inclusive Music Teaching - LUMSA, Ρώμη**

Αυτό το μεταπτυχιακό πρόγραμμα στοχεύει στην εκπαίδευση επαγγελματιών ικανών να υποστηρίξουν παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην ολοκλήρωση των σπουδών τους σε ωδεία και άλλα ανώτατα μουσικά εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Το πρόγραμμα προσφέρει μια ολοκληρωμένη θεωρητική, πρακτική και εμπειρική πορεία, παρέχοντας συγκεκριμένες δεξιότητες και ικανότητες για τη δημιουργία και την εφαρμογή διαδρομών διδασκαλίας μουσικής χωρίς αποκλεισμούς. Τα μαθήματα καλύπτουν θέματα όπως Μελέτες Αναπηρίας, Παθοφυσιολογία της Οργανικής και Φωνητικής Εκτέλεσης σε Αναπηρία, Ειδική Παιδαγωγική και Συμπεριληπτική Μουσική Εκπαίδευση, Ειδικές Μεθοδολογίες Μουσικής και Βοηθητικές Τεχνολογίες, Μουσικοθεραπεία και Νομικές Βάσεις.

- **Ιταλία: Additional courses for teachers to teach music to students with SEN - 'Giuseppe Verdi' Conservatory of Music, Milan**

Σε συνεργασία με το Καθολικό Πανεπιστήμιο του Μιλάνου, το Κονσερβατόριο προσφέρει επιπλέον εκπαίδευση για καθηγητές μουσικής, με έμφαση στους εθνικούς νόμους για την αναπηρία και την ένταξη, καθώς και σε στρατηγικές για την υποστήριξη μαθητών με ειδικές ανάγκες. Τα θέματα περιλαμβάνουν τη σχέση καθηγητή-μαθητή, τη διαχείριση των συναισθημάτων των νέων, την αποδοχή της πολυμορφίας και τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας.

- **Ιταλία: Conservatory of Music A. Casella - L'Aquila**

Διετές πρόγραμμα που εκπαιδεύει μουσικούς και εκπαιδευτικούς/ψυχολόγους (με μουσικές ικανότητες) στην εφαρμογή της μουσικοθεραπείας ως μορφή παρέμβασης σε ιατρικά, εκπαιδευτικά και καθημερινά πλαίσια. Το πρόγραμμα κατάρτισης παρέχει: γνώσεις στους τομείς της παιδαγωγικής, της ιατρικής ψυχολογίας, της ανθρωπολογίας, της μεθοδολογίας, των μουσικών τεχνικών και των τεχνικών μουσικοθεραπείας· διεπιστημονικές δεξιότητες, μέσω εμπειριών, κατάρτισης και ερευνητικών δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν διάφορες μορφές αλληλεπίδρασης μεταξύ των τομέων γνώσης που χαρακτηρίζουν τις επιστήμες που προσανατολίζονται προς τις πρακτικές μουσικοθεραπείας. Κατά τη στιγμή της έρευνας, επικοινωνήσαμε μόνο με το Κονσερβατόριο A. Casella. Ωστόσο, από τότε, πολλά ωδεία έχουν θεσπίσει μεταπτυχιακά προγράμματα στη μουσικοθεραπεία. Σήμερα υπάρχουν 10 Ωδεία που προσφέρουν αυτό το εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Μεταξύ αυτών, το Κονσερβατόριο A. Scarlatti (Παλέρμο), το οποίο είναι εταίρος του έργου.

- **Ηνωμένο Βασίλειο: Music and Special Educational Needs - Liverpool Hope University**

Αυτό το κοινό πρόγραμμα σπουδών συνδυάζει τη μουσική με την εκπαίδευση ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αξιοποιώντας το έργο του Κέντρου Μελετών Πολιτισμού και Αναπηρίας. Το μάθημα διερευνά τους ιστορικούς, κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες που διαμορφώνουν την αντίληψή μας για την αναπηρία, τις ακαδημαϊκές θεωρίες και τα μοντέλα, με ιδιαίτερη έμφαση στην πρακτική εφαρμογή και την αλληλεπίδραση με οργανισμούς υποστήριξης και ομάδες αυτοβοήθειας.

- **Ισπανία: Centre for Diversity, Equity, and Inclusion - Berklee Valencia**

Αυτό το κέντρο παρέχει στρατηγικό όραμα και ηγεσία για τις πρωτοβουλίες της Berklee σχετικά με την ποικιλομορφία και την ένταξη. Προωθεί μια πιο ποικιλόμορφη, χωρίς αποκλεισμούς και ισότιμη κοινότητα μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων, κοινωνικών πρωτοβουλιών, χώρων σύνδεσης της κοινότητας και της εφαρμογής πολιτικών και διαδικασιών.

Αυτά τα παραδείγματα, αν και ποικίλλουν ως προς την προσέγγιση και το πεδίο εφαρμογής τους, παρείχαν ένα πολύτιμο πλαίσιο για τις κατευθύνσεις που ακολουθεί η συμπεριληπτική μουσική εκπαίδευση στην Ευρώπη και αποτέλεσαν τη βάση για τον καθορισμό των αρχών σχεδιασμού του προγράμματος IncluMusic.

Δημιουργία επιστημονικά τεκμηριωμένης βάσης δεδομένων καλών πρακτικών

Παράλληλα με τον εντοπισμό μοντέλων, η φάση της έρευνας και αξιολόγησης οδήγησε στη δημιουργία βάσης δεδομένων «καλών πρακτικών» στη συμπεριληπτική μουσική εκπαίδευση. Συνολικά εντοπίστηκαν εννέα καλές εκπαιδευτικές πρακτικές, έπειτα από διαδικασία αξιολόγησης. Η βάση αυτή αποτελεί θεμελιώδη πόρο για την ανάπτυξη των αρχών σχεδιασμού και του μαθήματος, παρέχοντας συγκεκριμένα και επιβεβαιωμένα παραδείγματα αποτελεσματικών προσεγγίσεων.

Ο προσδιορισμός αυτών των ορθών πρακτικών συνδυάστηκε με μια λεπτομερή ανάλυση των εκπαιδευτικών αναγκών, στην οποία συμμετείχε ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων: φοιτητές μουσικών σχολών (συμπεριλαμβανομένων εκείνων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες), καθηγητές, διοικητικό προσωπικό, διευθυντές ιδρυμάτων και εκπρόσωποι ενώσεων ατόμων με αναπηρία. Η ανάλυση αυτή, η οποία πραγματοποιήθηκε μέσω σε βάθος συνεντεύξεων, επέτρεψε την κατανόηση των ικανοτήτων που είναι απαραίτητες για την οικοδόμηση συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς και παρείχε άμεση ανατροφοδότηση σχετικά με τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που διαπιστώθηκαν στον τομέα αυτό.

Ανάλυση εκπαιδευτικών αναγκών μέσω συνεντεύξεων με εμπλεκόμενους φορείς

Για την πραγματοποίηση της ανάλυσης, κάθε εταίρος πραγματοποίησε συνεντεύξεις με:

- 8 φοιτητές μουσικών πανεπιστημίων από τη χώρα τους
- 2 φοιτητές από άλλες χώρες
- 4 διδάσκοντες σε μουσικά τμήματα ή κονσερβατόρια
- 2 μέλη διοικητικού προσωπικού
- 1 διευθυντή ιδρύματος
- 2 ενώσεις ή οργανισμούς σχετικούς με άτομα με αναπηρίες ή μουσική και ΣΕΑ

Τα αποτελέσματα συνοψίστηκαν λαμβάνοντας υπόψη 14 βασικά σημεία,

1. **Ο πιο διαδεδομένος τύπος ΜΕΑ (SEN) στα ανώτατα μουσικά εκπαιδευτικά ιδρύματα:** Κατανόηση των συγκεκριμένων τύπων ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών που συναντώνται πιο συχνά.
2. **Αναφερόμενες προκλήσεις:** Προσδιορισμός των κοινών εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές, οι καθηγητές και το διοικητικό προσωπικό.
3. **Οι ευκαιρίες/πόροι που προσφέρονται:** Εξερεύνηση των υφιστάμενων συστημάτων υποστήριξης και των θετικών πρωτοβουλιών.
4. **Οι διαφορετικές προοπτικές:** Συγκέντρωση πληροφοριών από διάφορους ρόλους εντός του οικοσυστήματος των ΗΜΕΙ.
5. **Φοιτητές κονσερβατορίων (συμπεριλαμβανομένων φοιτητών με SEN και λιγότερες ευκαιρίες):** Άμεση ανατροφοδότηση από τους φοιτητές σχετικά με τις εμπειρίες και τις ανάγκες τους.
6. **Καθηγητές κονσερβατορίων:** Προοπτικές των καθηγητών σχετικά με τις προκλήσεις και τις απαιτήσεις για αποτελεσματική διδασκαλία χωρίς αποκλεισμούς.
7. **Διευθυντές και διοικητικό προσωπικό των κονσερβατορίων:** Απόψεις της ηγεσίας και του υποστηρικτικού προσωπικού σχετικά με συστημικά ζητήματα και κατανομή πόρων.
8. **Σύνδεσμοι:** Απόψεις εξωτερικών οργανισμών που υποστηρίζουν και προασπίζουν τα άτομα με αναπηρίες.
9. **Δεξιότητες που απαιτούνται για τη δημιουργία συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς:** Προσδιορισμός των βασικών ικανοτήτων που απαιτούνται από όλους τους ενδιαφερόμενους.
10. **Παρουσία εκπαιδευτών και άλλου εξειδικευμένου προσωπικού για φοιτητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες:** Αξιολόγηση της διαθεσιμότητας και της αποτελεσματικότητας των εξειδικευμένων ρόλων υποστήριξης.
11. **Εκπαίδευση και κατάρτιση εκπαιδευτικών:** Αξιολόγηση των υφιστάμενων προγραμμάτων κατάρτισης και προσδιορισμός των κενών.
12. **Μεθοδολογίες μουσικών μαθημάτων / οργάνωση τάξεων:** Εξέταση των διδακτικών προσεγγίσεων και της διαχείρισης της τάξης σε ένα πλαίσιο χωρίς αποκλεισμούς.
13. **Ένταξη:** πολιτικές/νομοθεσία έναντι πρακτικής: Ανάλυση της ευθυγράμμισης ή της έλλειψης ευθυγράμμισης μεταξύ των επίσημων πολιτικών και της εφαρμογής τους στην πράξη.
14. **Συνεργασία και υποστήριξη από ενώσεις, οικογένειες και συναδέλφους:** Κατανόηση του ρόλου των δικτύων συνεργασίας.

Μεταξύ των προκλήσεων που αναφέρθηκαν, προέκυψαν διάφορα βασικά θέματα:

- Έλλειψη πληροφοριών σχετικά με τις ανάγκες/διαγνώσεις των μαθητών: Ένα σημαντικό εμπόδιο ήταν η ανεπαρκής γνώση ή πρόσβαση σε διαγνώσεις για τις συγκεκριμένες ανάγκες των μαθητών.
- Συστημικές προκλήσεις στην διερεύνηση της διάγνωσης και των αναγκών του μαθητή: Αυτό επεκτάθηκε και στις υπηρεσίες υγείας, υποδηλώνοντας ευρύτερα συστημικά ζητήματα.
- Έλλειψη κατάρτισης για την υποστήριξη της προσαρμογής σε διάφορους τρόπους μάθησης: Οι εκπαιδευτικοί συχνά αισθάνονταν απροετοίμαστοι να τροποποιήσουν τη διδασκαλία τους για διαφορετικούς μαθητές.
- Έλλειψη πρόσθετων ωρών διδασκαλίας για προετοιμασία και διαφοροποίηση: Ανεπαρκής χρόνος για τους εκπαιδευτικούς να προετοιμάσουν προσαρμοσμένο υλικό ή να παρέχουν πρόσθετη διδασκαλία.
- Έλλειψη διατάξεων για αξιολόγηση και κατάρτιση σχετικά με την αξιολόγηση: Δυσκολίες στην δίκαιη και αποτελεσματική αξιολόγηση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και έλλειψη κατάρτισης σχετικά με τις μεθόδους αξιολόγησης χωρίς αποκλεισμούς.
- Έλλειψη βάσης δεδομένων για κατάλληλο υλικό και έλλειψη χρηματοδότησης για κατάλληλο υλικό: Σαφής ανάγκη για προσβάσιμους πόρους και οικονομική υποστήριξη για την απόκτησή τους.
- Έλλειψη προσοχής στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος στο οποίο οι μαθητές μπορούν να αναπτυχθούν: Το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον συχνά δεν υποστήριζε επαρκώς την ευημερία και την επιτυχία των μαθητών.
- Έλλειψη πρόσβασης στην τεχνολογία: Τα τεχνολογικά εμπόδια παρεμπόδιζαν την πρόσβαση και τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες.
- Μερικώς απασχολούμενο διδακτικό προσωπικό: Σημειώθηκε ότι το μεγαλύτερο μέρος του διδακτικού προσωπικού είναι μερικώς απασχολούμενο, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά το αίσθημα κοινότητας και επικοινωνίας μεταξύ των μελών του προσωπικού, επηρεάζοντας τον χρόνο που αφιερώνεται στην αναθεώρηση και εφαρμογή συμπεριληπτικών πρακτικών.
- Συμμετοχή του συνόλου των δεξιοτήτων και των ορθών πρακτικών του προσωπικού: Ανάγκη καλύτερης αξιοποίησης της υπάρχουσας εμπειρογνωμοσύνης εντός των ιδρυμάτων.
- Διαφορετικές προοπτικές: Η άποψη για την ένταξη διέφερε μερικές φορές μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών. Για παράδειγμα, οι διευθυντές τόνισαν:
  - Ευθυγράμμιση συγκεκριμένων απαιτήσεων με τις τρέχουσες μεθόδους αξιολόγησης.
  - Κόστος επιπλέον ωρών διδασκαλίας.
  - Έλλειψη εσωτερικής εμπειρίας.
  - Αβεβαιότητα σχετικά με τη διατήρηση των μουσικών προτύπων, ενώ παράλληλα δίνεται έμφαση στην ένταξη.
- Ανάγκες των φοιτητών: Οι φοιτητές εξέφρασαν την ανάγκη για:
  - Περισσότερο χρόνο
  - Μεγαλύτερη διαθεσιμότητα χώρων ένταξης.
  - Μεγαλύτερη επικοινωνία μεταξύ των σχολών.
  - Ένα πιο περιεκτικό ακαδημαϊκό στυλ διδασκαλίας.
  - Δίκαιη κρίση για τις εξετάσεις και τις συνθέσεις (π.χ. χωρίς εσωτερικούς κριτές).

Το σημαντικό είναι ότι όλοι, συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών και του διοικητικού προσωπικού, συμφώνησαν στην ανάγκη να βρεθούν τρόποι αποτελεσματικής επικοινωνίας με τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και να δημιουργηθούν εξατομικευμένες στρατηγικές για τον καθένα από αυτούς. Αυτό υπογραμμίζει την καθολική αναγνώριση των προκλήσεων και την κοινή επιθυμία για πρακτικές λύσεις, τις οποίες στοχεύει να αντιμετωπίσει το πρόγραμμα IncluMusic.

Βήμα 2: συνεργατική ανάλυση και σχεδιασμός προγράμματος σπουδών

Μετά τη φάση έρευνας, το έργο προχώρησε στη συνεργατική ανάλυση και τον σχεδιασμό του προγράμματος σπουδών. Η φάση αυτή ήταν κρίσιμη για τη μετάφραση της αποκτηθείσας γνώσης σε ένα συνεκτικό και εφαρμόσιμο εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Καθορισμός βασικών συνιστωσών και κατηγοριοποίηση

ΤΜέσα από δύο συνεδρίες συν-σχεδιασμού (19 Απριλίου και 23 Μαΐου 2023) και επακόλουθες ομάδες εστίασης, ορίστηκαν οι αρχές σχεδιασμού και τα πιθανή περιεχόμενα του μαθήματος.

Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος «Από το καλάθι στην πυραμίδα», η οποία επιτρέπει τη μετάβαση από μια φάση παραγωγής ιδεών σε φάση επιλογής και ιεράρχησης εννέα τελικών αρχών.

Ο τελικός κατάλογος των αρχών σχεδιασμού διαρθρώθηκε σε διάφορα επίπεδα, αντανakλώντας μια ολοκληρωμένη και πολυδιάστατη φιλοσοφία σχεδιασμού:

ΕΠΙΠΕΔΟ 0: ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

- **Γενική εκπαιδευτική φιλοσοφία:** Αναφέρεται στις κατευθυντήριες αρχές και τις γενικές πεποιθήσεις που διαμορφώνουν την προσέγγιση της διδασκαλίας και της μάθησης στα ιδρύματα τριτοβάθμιας μουσικής εκπαίδευσης. Περιλαμβάνει τις βασικές αξίες και τους στόχους που διαμορφώνουν την εκπαιδευτική εμπειρία. Στο πλαίσιο της προώθησης της ένταξης, η συνολική εκπαιδευτική φιλοσοφία πρέπει να δίνει έμφαση στην ισότητα, την ποικιλομορφία και την προσβασιμότητα για όλους τους μαθητές.

ΕΠΙΠΕΔΟ 1: ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

- **Ενσυναίσθηση:** Αυτή η αρχή δίνει έμφαση στη σημασία της κατανόησης και της ταύτισης με τις εμπειρίες, τις προοπτικές και τις ανάγκες των μεμονωμένων μαθητών. Περιλαμβάνει την ανάπτυξη ενός βαθιού αισθήματος ενσυναίσθησης για τους μαθητές από διαφορετικά περιβάλλοντα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων με διαφορετικές ικανότητες, και τη συνεκτίμηση των ιδιαίτερων συνθηκών τους στη διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης.

ΕΠΙΠΕΔΟ 1: ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

- **Ευελιξία και δημιουργικότητα:** Αυτή η αρχή υποστηρίζει την προσαρμοστικότητα και την καινοτομία στις μεθόδους και τις στρατηγικές διδασκαλίας. Αναγνωρίζοντας ότι οι μαθητές έχουν διαφορετικούς τρόπους μάθησης, ικανότητες και προτιμήσεις, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να χρησιμοποιούν ευέλικτες και δημιουργικές προσεγγίσεις για να ανταποκρίνονται στις διαφορετικές ανάγκες. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη χρήση διαφόρων τεχνικών διδασκαλίας, υλικών και τεχνολογιών για την ενίσχυση της συμμετοχής και την προώθηση της ένταξης.
- **Συμπερίληψη της φωνής των φοιτητών:** Αυτή η αρχή δίνει έμφαση στην ενεργό συμμετοχή και εμπλοκή των φοιτητών στη διαμόρφωση των μαθησιακών τους εμπειριών. Ενθαρρύνει τους φοιτητές να εκφράζουν την άποψή τους σχετικά με το πρόγραμμα σπουδών, τις παιδαγωγικές μεθόδους και τις πρακτικές αξιολόγησης. Τα ΗΜΕΙ που εφαρμόζουν την αρχή της ένταξης δημιουργούν ευκαιρίες για τους φοιτητές να εκφράζουν τις απόψεις, τις ιδέες και τις ανησυχίες τους, διασφαλίζοντας ότι οι απόψεις τους εκτιμώνται και λαμβάνονται υπόψη στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

ΕΠΙΠΕΔΟ 2: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

- **Θεωρητικές και παιδαγωγικές γνώσεις και κατάρτιση:** Αυτή η αρχή τονίζει τη σημασία της κατοχής από τους εκπαιδευτικούς μιας στέρεης βάσης θεωρητικών και παιδαγωγικών γνώσεων στη μουσική εκπαίδευση. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να διαθέτουν κατανόηση των πρακτικών της συμπεριληπτικής διδασκαλίας, των θεωριών της πολυμορφίας και της ένταξης, καθώς και των παιδαγωγικών προσεγγίσεων που υποστηρίζουν τους διαφορετικούς μαθητές. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να λαμβάνουν συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη και κατάρτιση για να βελτιώσουν τις ικανότητές τους στη συμπεριληπτική διδασκαλία.
- **Δημιουργική προσέγγιση:** Αυτή η αρχή ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς να καλλιεργούν τη δημιουργικότητα και την καινοτομία στις μεθόδους διδασκαλίας τους. Ενσωματώνοντας ποικίλες τεχνικές διδασκαλίας, όπως αυτοσχεδιασμό, σύνθεση, συνεργατικά έργα και διεπιστημονικές προσεγγίσεις, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να δημιουργήσουν ένα δυναμικό και χωρίς αποκλεισμούς μαθησιακό περιβάλλον που ανταποκρίνεται στις διαφορετικές ανάγκες και ενδιαφέροντα των μαθητών.
- **Προσαρμοσμένες διδακτικές στρατηγικές:** Αυτή η αρχή υποστηρίζει την ανάγκη προσαρμογής των διδακτικών στρατηγικών ώστε να ανταποκρίνονται στις ατομικές ανάγκες, τα δυνατά σημεία και τα ενδιαφέροντα των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να προσπαθούν να κατανοήσουν τον τρόπο μάθησης, τις προτιμήσεις και τις ικανότητες κάθε μαθητή και να προσαρμόζουν τις διδακτικές τους μεθόδους αναλόγως. Οι εξατομικευμένες διδακτικές στρατηγικές προωθούν ένα υποστηρικτικό και χωρίς αποκλεισμούς μαθησιακό περιβάλλον που αναγνωρίζει και εκτιμά τις ατομικές διαφορές.
- **Προσεγγίσεις αξιολόγησης χωρίς αποκλεισμούς:** Αυτή η αρχή υπογραμμίζει την ανάγκη για πρακτικές αξιολόγησης χωρίς αποκλεισμούς, οι οποίες λαμβάνουν υπόψη διαφορετικές μορφές έκφρασης και αξιολόγησης. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να σχεδιάζουν αξιολογήσεις που να προσαρμόζονται σε διαφορετικούς τρόπους μάθησης, ικανότητες και πολιτισμικά πλαίσια. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την ενσωμάτωση εναλλακτικών μεθόδων αξιολόγησης, όπως αξιολογήσεις βάσει επιδόσεων, χαρτοφυλάκια, αξιολογήσεις από ομοτίμους και αυτοανασκόπηση, προκειμένου να παρέχεται μια ολοκληρωμένη και χωρίς αποκλεισμούς αξιολόγηση της μάθησης των μαθητών.

ΕΠΙΠΕΔΟ 3: ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

- **Ειδικευμένο προσωπικό:** Αυτή η αρχή τονίζει τη σημασία της ύπαρξης ειδικευμένου προσωπικού που είναι εξοικειωμένο και εκπαιδευμένο σε πρακτικές ένταξης. Το προσωπικό αυτό μπορεί να περιλαμβάνει ειδικούς στη μαθησιακή υποστήριξη, συντονιστές υπηρεσιών για άτομα με αναπηρία ή συμβούλους για την ένταξη στην εκπαίδευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τους εκπαιδευτικούς και παρέχουν υποστήριξη στη δημιουργία ενός μαθησιακού περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς.
- **Τεχνολογία:** Αυτή η αρχή αναγνωρίζει το δυναμικό της τεχνολογίας για την ενίσχυση της ένταξης στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες τεχνολογίες, όπως βοηθητικές συσκευές, προσαρμοστικά εργαλεία, ψηφιακές πλατφόρμες μάθησης και πολυμεσικούς πόρους, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να διευκολύνουν την πρόσβαση, τη συμμετοχή και την εμπλοκή των μαθητών με διαφορετικές ανάγκες.
- **Σχεδιασμός κατάλληλης αξιολόγησης για SEN:** Αυτή η αρχή εστιάζει στο σχεδιασμό κατάλληλων μεθόδων αξιολόγησης για μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (SEN). Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα συγκεκριμένα μαθησιακά προφίλ και τις ικανότητες των μαθητών με SEN και να αναπτύσσουν μεθόδους αξιολόγησης που είναι δίκαιες, ισότιμες και ουσιαστικές για αυτούς. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την παροχή εναλλακτικών διευκολύνσεων, τροποποιήσεων ή αξιολογήσεων για να εξασφαλιστεί η συμμετοχή και η επιτυχία τους.
- **Προσαρμογή των μαθησιακών και διδακτικών περιβαλλόντων:** Αυτή η αρχή τονίζει τη σημασία της δημιουργίας μαθησιακών και διδακτικών περιβαλλόντων που είναι προσβάσιμα από φυσική και πολιτισμική άποψη. Οι εκπαιδευτές πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τη διάταξη των αιθουσών διδασκαλίας, των χώρων πρόσβασης και των χώρων παραστάσεων, ώστε να διασφαλίζουν ότι είναι χωρίς αποκλεισμούς και κατάλληλοι για διαφορετικές ικανότητες. Επιπλέον, οι εκπαιδευτές πρέπει να προωθούν μια κουλτούρα σεβασμού, ένταξης και αποδοχής, καλλιεργώντας ένα αίσθημα του «ανήκειν» για όλους τους μαθητές εντός της μαθησιακής κοινότητας.

Αυτές οι αρχές αποτελούν τους πυλώνες πάνω στους οποίους έχει χτιστεί το πρόγραμμα σπουδών, συμπεριλαμβανομένων των τίτλων των ενοτήτων, των καταλόγων περιεχομένου, των αναμενόμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, των μεθόδων διδασκαλίας και της διάρκειας της εκπαίδευσης.

Σύσταση επιτροπής αξιολόγησης

Για να διασφαλιστεί η ποιότητα, η συνάφεια και η επικύρωση των αρχών σχεδιασμού και του περιεχομένου του μαθήματος, συστάθηκε μια άτυπη επιτροπή αξιολόγησης μέσω μιας σειράς ομάδων εστίασης. Στις ομάδες εστίασης αυτές, που πραγματοποιήθηκαν σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, συμμετείχαν εμπειρογνώμονες στον τομέα της συμπεριληπτικής και μουσικής εκπαίδευσης, εκπαιδευτικοί, μαθητές (συμπεριλαμβανομένων εκείνων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες), διοικητικό προσωπικό και εκπρόσωποι ενώσεων.

Πραγματοποιήθηκαν τέσσερις εθνικές ομάδες εστίασης με συνολικά 40 συμμετέχοντες σε τέσσερις διαφορετικές χώρες. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε μια διεθνής ομάδα εστίασης κατά τη διάρκεια της διάσκεψης της AEC στο Λέουβεν (Βέλγιο), τον Σεπτέμβριο του 2023, για να οριστικοποιηθεί ο κατάλογος των αρχών. Αυτή η προσέγγιση επέτρεψε τη συλλογή ποικίλων σχολίων και την συλλογική επικύρωση των προτεινόμενων αρχών σχεδιασμού και του περιεχομένου.

Κάθε ομάδα εστίασης πραγματοποιήθηκε σε ζεύγη (ένας ηγέτης και ένας συν-ηγέτης) και διαρθρώθηκε σε τρεις φάσεις:

- **Εισαγωγική φάση:** Παρουσίαση του έργου και συλλογή κοινωνικοδημογραφικών στοιχείων των συμμετεχόντων.
- **Κεντρική φάση:** Εργασία πάνω στις Αρχές Σχεδιασμού (DP) μέσω συγκεκριμένων ερωτήσεων και της χρήσης τριών μεταφορών:
  - **Η μεταφορά του καθρέφτη:** Αναστοχασμός πάνω σε προσωπικές (άμεσες ή έμμεσες) επιτυχημένες εμπειρίες στην ένταξη μέσω της μουσικής.
  - **Η μεταφορά του μικροσκοπίου:** Λεπτομερής εξέταση των στοιχείων του καταλόγου Αρχών Σχεδιασμού για τον προσδιορισμό των πλεονεκτημάτων και των τομέων που χρήζουν βελτίωσης.
  - **Η μεταφορά των κυαλιών:** Προβολή στο μέλλον της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης στα Ιδρύματα Ανώτατης Μουσικής Εκπαίδευσης και προσδιορισμός των απαραίτητων αρχών σχεδιασμού.
- **Τελική φάση:** Ευχαριστίες και πρόταση για μελλοντικές συνεργασίες.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της ομάδας εστίασης επιβεβαίωσε την εγκυρότητα των προτεινόμενων αρχών, με την προσθήκη ορισμένων θεμάτων που θα ενσωματωθούν στη φάση ανάπτυξης του μαθήματος.

Βήμα 3: Αναπτυξη Ενοτητων

Με βάση τις αρχές σχεδιασμού και τη συνεργατική ανάλυση, το Βήμα 3 επικεντρώθηκε στον καθορισμό και τη δημιουργία των έξι κύριων ενοτήτων που απαρτίζουν το πρόγραμμα σπουδών του μαθήματος. Αυτή η φάση μετέφρασε τη φιλοσοφία της συμμετοχικότητας του έργου σε συγκεκριμένο εκπαιδευτικό περιεχόμενο.

Καθορισμός και δημιουργία έξι βασικών ενοτήτων

Το έργο IncluMusic ανέπτυξε ένα προσωρινό πλαίσιο για το μάθημα, με βάση την προηγούμενη εμπειρία των εταίρων σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Το πλαίσιο αυτό είναι δομημένο σε έξι βασικές ενότητες, οι οποίες στη συνέχεια αναλύθηκαν λεπτομερώς όσον αφορά το περιεχόμενο, τα μαθησιακά αποτελέσματα και τις παιδαγωγικές μεθοδολογίες. Αυτές οι έξι βασικές ενότητες αντικατοπτρίζουν μια ολιστική κατανόηση της ένταξης στη μουσική εκπαίδευση, καλύπτοντας τόσο θεωρητικές όσο και πρακτικές πτυχές, με στόχο την ανάπτυξη συγκεκριμένων ικανοτήτων στους συμμετέχοντες.

Αν και η λεπτομερής δομή και το ακριβές περιεχόμενο οριστικοποιήθηκαν στο τέλος του WP2 (Δεκέμβριος 2023), η ανάλυση του αρχείου παρέχει ήδη μια σαφή ένδειξη των κεντρικών θεμάτων κάθε ενότητας, όπως φαίνεται από το παράδειγμα του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Ακαδημαϊκού Καθηγητή με ειδίκευση στην Ενταξιακή Μουσική Διδακτική από το LUMSA (Ρώμη), το οποίο ενέπνευσε τη δομή της ενότητας:

Module 1 - Μελέτες Αναπηρίας (Disability Studies)

Αυτό το μάθημα εστιάζει στην ιστορική, ψυχολογική και κοινωνική κατανόηση της αναπηρίας και της νευροδιαφορετικότητας. Περιλαμβάνει θέματα όπως η ψυχολογία των αναπηριών, οι νευροαναπτυξιακές διαταραχές (π.χ. αυτισμός, σύνδρομο Tourette), οι γνωστικές, κινητικές και αισθητηριακές αναπηρίες (ακουστικές και οπτικές αναπηρίες) και η εφαρμογή ειδικών μουσικών εργαστηρίων για αυτές τις καταστάσεις. Ο στόχος είναι να παρέχει μια σταθερή θεωρητική βάση για την αναπηρία ως κοινωνική και προσωπική κατασκευή.

Module 2 - Παθοφυσιολογία οργανοπαικτικής και φωνητικής απόδοσης στην αναπηρία

Αυτό το μάθημα εμβαθύνει στις φυσιολογικές πτυχές που σχετίζονται με τη μουσική εκτέλεση σε άτομα με αναπηρίες. Καλύπτει τη λειτουργική ανατομία της φωνής και του πνευμοφωνικού μηχανισμού, τη φυσιολογία του ακουστικού-φωνητικού κυκλώματος και το κινητικό σύστημα, παρέχοντας λεπτομερείς αναλύσεις και στρατηγικές για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων προκλήσεων που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν οι μαθητές με αναπηρίες στην εκτέλεση οργάνων και στο τραγούδι.

Module 3 - Ειδική Παιδαγωγική και Συμπεριληπτική Μουσική Εκπαίδευση

Αυτό το μάθημα αποτελεί τον πυρήνα του προγράμματος σπουδών όσον αφορά την πρακτική εφαρμογή. Καλύπτει τη διδακτική και την ψυχοπαιδαγωγική της μάθησης, τη διδακτική και την ψυχολογία της μουσικής, την ανθρωπολογία της μουσικής και τις νευροεπιπτώσεις που εφαρμόζονται στη μουσική. Εξετάζονται η μουσική παιδαγωγική και οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, συμπεριλαμβανομένων των μαθησιακών διαταραχών, καθώς και το σχετικό νομικό πλαίσιο. Στόχος είναι να παρέχονται στους εκπαιδευτικούς συγκεκριμένα παιδαγωγικά εργαλεία για τη δημιουργία περιβάλλοντος μουσικής μάθησης χωρίς αποκλεισμούς.

Module 4 - Ειδικές Μουσικές Μεθοδολογίες και Εργαστήρια Υποστηρικτικής Τεχνολογίας

Αυτό το μάθημα εξετάζει αναγνωρισμένες μεθοδολογίες διδασκαλίας (όπως Orff, Dalcroze, Gordon, Kodály) που εφαρμόζονται στο πλαίσιο της ένταξης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις βοηθητικές τεχνολογίες και στην επαυξητική και εναλλακτική επικοινωνία (AAC), δείχνοντας πώς αυτές μπορούν να διευκολύνουν την πρόσβαση και τη συμμετοχή των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη μουσική εκπαίδευση. Τα πρακτικά εργαστήρια επιτρέπουν την άμεση εφαρμογή αυτών των μεθοδολογιών και εργαλείων.

Module 5 - Μουσικοθεραπεία

Αυτό το μάθημα εισάγει τις βασικές αρχές και τη μεθοδολογία της μουσικοθεραπείας, τον σχεδιασμό και την αξιολόγησή της. Εξετάζει τις εφαρμογές της μουσικοθεραπείας στην παιδική και εφηβική ηλικία, καθώς και σε σχέση με τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (SEN). Το μάθημα στοχεύει να προσφέρει μια κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η μουσική μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως θεραπευτικό εργαλείο και μέσο υποστήριξης της ευεξίας.

Module 6 - Νομικό Πλαίσιο

Αυτό η τελευταία ενότητα μαθημάτων καλύπτει το νομικό και κανονιστικό πλαίσιο που σχετίζεται με την ένταξη και την αναπηρία, με έμφαση σε μελέτες περιπτώσεων, συμπεριλαμβανομένων συγκεκριμένων περιπτώσεων όρασης και νευροδιαφορετικότητας. Προσφέρει επίσης μια προοπτική για τις μελλοντικές νομοθετικές εξελίξεις και τις επιπτώσεις τους στα ιδρύματα μουσικής εκπαίδευσης. Ο στόχος είναι να παρέχει μια σαφή κατανόηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς και των κανονισμών που πρέπει να τηρούν οι εκπαιδευτικοί και το διοικητικό προσωπικό για την προώθηση της ένταξης.

Οι ενότητες αυτές στοχεύουν στη μείωση εμποδίων, στη δημιουργία νέων προσεγγίσεων για την εκπαίδευση φοιτητών με ΣΕΑ και στη διαμόρφωση νέων επαγγελματικών ρόλων εξειδικευμένων συμβούλων για την υποστήριξη της ένταξης.

➔ Βήμα 4: Δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού

Μετά τον καθορισμό των εκπαιδευτικών ενοτήτων, το Βήμα 4 επικεντρώθηκε στη δημιουργία των απαραίτητων εκπαιδευτικών πόρων για την υλοποίηση του προγράμματος. Η φάση αυτή ήταν κρίσιμη, καθώς μετέτρεψε το θεωρητικό περιεχόμενο σε πρακτικό και προσβάσιμο υλικό.

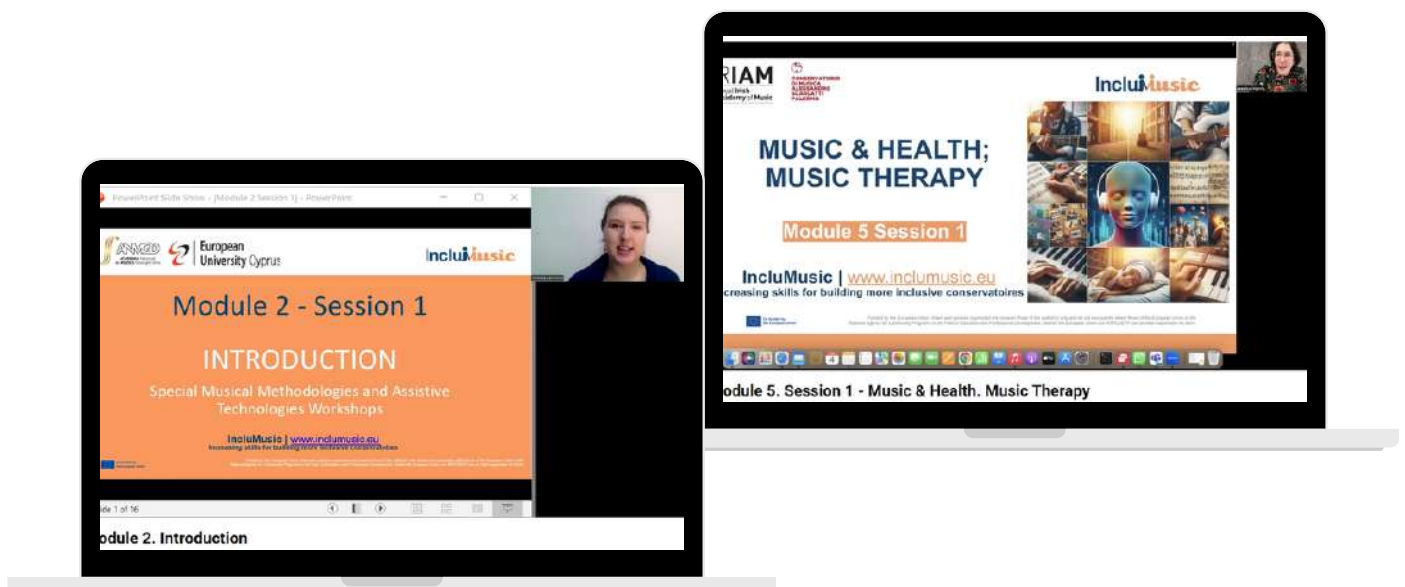
Ανάπτυξη παρουσιάσεων, βίντεο και υποστηρικτικών εργαλείων

Η φάση αυτή υλοποιήθηκε από το European University Cyprus (EUC), το οποίο ανέπτυξε ένα αναλυτικό σχέδιο δράσης για τη δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού και των εργαλείων.

Λόγω της φύσης του προγράμματος και της έμφασης στην ένταξη, η δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού επικεντρώθηκε στα εξής:

- **Παρουσιάσεις:** Ανάπτυξη σαφών, οπτικά προσβάσιμων και ολοκληρωμένων διαφανειών για την υποστήριξη των μαθημάτων κάθε ενότητας. Οι παρουσιάσεις ενσωμάτωσαν τις αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού για τη Μάθηση (UDL) με ευανάγνωστο κείμενο, κατάλληλες εικόνες και εύχρηστη διάταξη.
- **Βίντεο:** Παραγωγή οπτικοακουστικού υλικού που πλαισιώνει τις διαλέξεις, παρουσιάζει πρακτικές τεχνικές (π.χ. χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών, εφαρμογή ειδικών μουσικοπαιδαγωγικών μεθοδολογιών) ή παρουσιάζει μαρτυρίες και μελέτες περίπτωσης. Τα βίντεο μπορούν επίσης να εξηγούν σύνθετες έννοιες και να ενισχύουν τη συμμετοχή των εκπαιδευομένων.
- **Πόροι αυτοαξιολόγησης:** Εργαλεία που επιτρέπουν στους συμμετέχοντες να παρακολουθούν την πρόοδό τους και να αναστοχάζονται πάνω στη μαθησιακή τους διαδικασία. Η δημιουργία αυτών των πόρων ήταν θεμελιώδης για να διασφαλιστεί ότι τα μαθήματα δεν είναι μόνο θεωρητικά ισχυρά, αλλά και πρακτικά εφαρμόσιμα και εύκολα αναπαραγόμενα, μεγιστοποιώντας τον αντίκτυπο του έργου IncluMusic.

Η δημιουργία αυτών των πόρων ήταν θεμελιώδης για να διασφαλιστεί ότι τα μαθήματα δεν είναι μόνο θεωρητικά ορθά, αλλά και πρακτικά εφαρμόσιμα και εύκολα αναπαραγώγιμα, μεγιστοποιώντας τον αντίκτυπο του έργου IncluMusic.

Βήμα 5: Ανασκόπηση απο συναδελφους και αναδιορθωση

Το τελικό βήμα του «σχεδίου δράσης», δηλαδή η ανασκόπηση από ομοτίμους και η επαναληπτική αναθεώρηση, είναι απαραίτητο για τη συνεχή ποιότητα και αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού προγράμματος. Η αναδρομική διαδικασία επιτρέπει τη βελτίωση του περιεχομένου και των μεθοδολογιών βάσει τεκμηριωμένης ανατροφοδότησης από διαφορετικές φάσεις δοκιμών.

Ανασκόπηση κάθε ενότητας και αναθεώρηση βάσει σχολίων

Η επικύρωση των αρχών σχεδιασμού και του περιεχομένου του προγράμματος ακολούθησε έναν επαναληπτικό κύκλο, ο οποίος εξελίχθηκε μέσα από διακριτές φάσεις δοκιμών και αναθεώρησης. Αυτή η ολοκληρωμένη διαδικασία διασφαλίζει ότι το εκπαιδευτικό περιεχόμενο είναι ισχυρό, σχετικό και προσαρμόσιμο σε διαφορετικά περιβάλλοντα.

Οι δραστηριότητες αξιολόγησης και αναθεώρησης περιλάμβαναν:

Εσωτερική Δοκιμή

Μετά τον αρχικό σχεδιασμό, το έργο προχώρησε σε εσωτερικό στάδιο δοκιμών, το οποίο περιλάμβανε:

- **οΠαράδοση πιλοτικών μαθημάτων εντός της σύμπραξης:** Τα ίδια τα μέλη του έργου συμμετείχαν σε πιλοτικές εκπαιδευτικές συνεδρίες. Οι δράσεις αυτές λειτούργησαν ως «προ-πλότος» και ως εκπαιδεύσεις εκπαιδευτών (train-the-trainers), ώστε οι εκπαιδευτές να εξοικειωθούν με το υλικό πριν το εφαρμόσουν σε ευρύτερο πλαίσιο.
- **Εσωτερικά μαθήματα σε επίπεδο κονσερβατορειών/ιδρυμάτων:** Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας μουσικής εκπαίδευσης αναπαρήγαγαν το πρόγραμμα εσωτερικά, με τη συμμετοχή των δικών τους εκπαιδευτών (τουλάχιστον 16) και διοικητικού προσωπικού (τουλάχιστον 8).
- **Αξιολόγηση και αναθεώρηση:** Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια αξιολόγησης που αφορούσαν την ποιότητα και αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα αναλύθηκαν από τους εταίρους, καταγράφοντας προτάσεις βελτίωσης και διορθωτικές ενέργειες. Οι συγγραφείς των εκπαιδευτικών υλικών προχώρησαν σε αναθεώρηση και παρέδωσαν τις τελικές εκδόσεις, οι οποίες ανέβηκαν στην πλατφόρμα e-learning του έργου από το EUC. Η διαδικασία αυτή ήταν καθοριστική για την επιβεβαίωση της καταλληλότητας του εκπαιδευτικού υλικού από εκπαιδευόμενους και εκπαιδευτές που ήταν ενήμεροι για το πλαίσιο και τους στόχους του έργου.

Εξωτερική Δοκιμή

Σε επόμενο στάδιο, η διαδικασία επικύρωσης επεκτάθηκε σε εξωτερικό κοινό, συμπεριλαμβανομένων ιδρυμάτων που δεν συμμετείχαν ως εταίροι του έργου.

- **Πιλοτική εφαρμογή σε εξωτερικά ωδεία/ιδρύματα:** Τα μαθήματα παραδόθηκαν σε τουλάχιστον 40 εκπαιδευτές και 16 μέλη διοικητικού προσωπικού από εξωτερικά ιδρύματα τριτοβάθμιας μουσικής εκπαίδευσης. Αυτή η εξωτερική επικύρωση θεωρήθηκε καίριας σημασίας για τη βιωσιμότητα και προσαρμοστικότητα του προγράμματος σε διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα.

- **Περαιτέρω αξιολόγηση και βελτίωση:** Όπως και στην εσωτερική φάση, οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια αξιολόγησης. Τα σχόλια αναλύθηκαν και οι συγγραφείς του υλικού προχώρησαν σε επιπλέον βελτιώσεις. Οι οριστικές και επικυρωμένες εκδόσεις του υλικού δημοσιεύτηκαν ως ανοικτοί πόροι, ελεύθερα προσβάσιμοι σε τέσσερις γλώσσες (Αγγλικά, Ιταλικά, Ρουμανικά και Ελληνικά).

Αυτή η πολυεπίπεδη, επαναληπτική διαδικασία από τον αρχικό σχεδιασμό και τις ομάδες εστίασης, έως τις εσωτερικές και εξωτερικές δοκιμές και αναθεωρήσεις εξασφαλίζει ότι το εκπαιδευτικό πρόγραμμα IncluMusic βελτιώνεται συνεχώς. Ανταποκρίνεται σε πραγματικές ανάγκες και υιοθετεί καλές πρακτικές του τομέα, εγγυώντας ότι το τελικό προϊόν είναι επίκαιρο, αποτελεσματικό και ικανό να επιφέρει ουσιαστική αλλαγή στα ιδρύματα τριτοβάθμιας μουσικής εκπαίδευσης, παρέχοντας αξιόπιστα και επικυρωμένα εκπαιδευτικά εργαλεία.

Μερος III: Πλατφορμα και Υλοποίηση

4. Τεχνική διαμορφωση

Η οργάνωση του μαθήματος IncluMusic συνδύασε μια κοινή ψηφιακή δομή με ευέλικτες επιλογές υλοποίησης από κάθε εταίρο. Η πλατφόρμα Moodle υιοθετήθηκε ως η κεντρική πλατφόρμα, καθώς είναι λογισμικό ανοιχτού κώδικα, χρησιμοποιείται ευρέως στην ανώτατη εκπαίδευση και είναι συμβατή με ποικίλα εκπαιδευτικά υλικά. Η χρήση της επέτρεψε την παρουσίαση των έξι ενότητων με ενιαίο τρόπο, εξασφαλίζοντας παράλληλα προσβασιμότητα, αυτόνομη μάθηση και ενσωμάτωση διαδραστικών στοιχείων όπως κουίζ.

Το YouTube επιλέχθηκε για τη φιλοξενία των βιντεοσκοπημένων διαλέξεων, καθώς εξασφαλίζει ομαλή αναπαραγωγή βίντεο, αυτόματη δημιουργία υποτίτλων και δυνατότητα προσθήκης πολυγλωσσικών υποτίτλων. Η επιλογή αυτή ήταν ιδιαίτερα σημαντική για τη διεθνή διάσταση του έργου, αφού το υλικό διατέθηκε στα Αγγλικά, Ιταλικά, Ρουμανικά και Ελληνικά, διευκολύνοντας την πρόσβαση των εκπαιδευομένων από διαφορετικά περιβάλλοντα.

Οι διαφάνειες και οι βιντεοσκοπημένες διαλέξεις αποτέλεσαν τον βασικό κορμό κάθε ενότητας, ενώ κουίζ και διαδραστικές δραστηριότητες ενσωματώθηκαν για την ενίσχυση της μάθησης και την παρακολούθηση της προόδου των συμμετεχόντων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι εταίροι πρόσθεσαν επιπλέον στοιχεία, όπως ηχητικούς οδηγούς ή εκτεταμένες αξιολογήσεις, όταν αυτά ευθυγραμμίζονταν με τους μαθησιακούς στόχους της εκάστοτε ενότητας (βλ. Πίνακα 1).

Στην **Ενότητα 4** ενσωματώθηκαν επίσης ηχητικές ηχογραφήσεις. Η προσθήκη αυτή κρίθηκε αναγκαία, καθώς οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν καθοδηγούμενες ασκήσεις ενσυνειδητότητας, οι οποίες αποδίδονται καλύτερα μέσω ακρόασης. Με αυτόν τον τρόπο, οι συμμετέχοντες μπορούν να ακολουθήσουν και να εφαρμόσουν ευκολότερα τις οδηγίες, καθώς η διαδικασία τους προσκαλεί να αφεθούν στον ήχο και να χαλαρώσουν.

Στην **Ενότητα 5**, επιπλέον των παρουσιάσεων PowerPoint και των βίντεο στο YouTube, τα οποία ήταν συνεπή με τις άλλες ενότητες, ενσωματώθηκαν και ηχητικά αποσπάσματα μουσικής, άμεσα συνδεδεμένα με τις δραστηριότητες που ανατίθεντο στους συμμετέχοντες. Οι δραστηριότητες αυτές σχεδιάστηκαν ως μορφή αυτοαξιολόγησης, ενθαρρύνοντας τους εκπαιδευτικούς να αναστοχαστούν σχετικά με τη διάθεση, την αντίληψη και τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους η μουσική μπορεί να βιωθεί από κάθε άτομο. Η ενσωμάτωση ηχητικού υλικού ήταν επομένως συνειδητή επιλογή, αναδεικνύοντας την ποικιλομορφία της μουσικής αντίληψης και υπογραμμίζοντας τη σημασία του προσωπικού ύφους, της αισθητικής και της ατομικής ερμηνείας στη μουσική εκπαίδευση.

Table 1 - Module Structure: Core and Partner-Specific Resources

Module	Core Resources (common to all)	Additional Resources (partner-specific)
1 – Disabilities Studies and Special Pedagogies and Inclusive Music Teaching	Slides (Moodle), recorded lecture (YouTube), quizzes	—
2 – Special Music Methodologies and Assistive Technologies	Slides (Moodle), recorded lecture (YouTube), quizzes	—
3 – Legal and Ethical Principles of Inclusion: Strategies for Effective Implementation	Slides (Moodle), recorded lecture (YouTube), quizzes	—
4 – Mindfulness and Inclusive Music Teaching	Slides (Moodle), recorded lecture (YouTube), quizzes	Audio guides, supplementary activities
5 – Music Therapy, Music and Health	Slides (Moodle), recorded lecture (YouTube), quizzes	Audio demonstrations, extended quizzes
6 – Inclusive Music Education and Community Music	Slides (Moodle), recorded lecture (YouTube), quizzes	—

Note: While all six modules followed the common structure (slides, recorded lectures, quizzes), some partners added audio guides, extended quizzes, or supplementary activities to better match their pedagogical aims.

Με αυτόν τον τρόπο, η επιλογή εργαλείων ανταποκρίθηκε σε δύο κύριες ανάγκες: τη διασφάλιση μιας συνεκτικής και συμπεριληπτικής μαθησιακής εμπειρίας για όλες τις χώρες του κοινοπραξίας, και ταυτόχρονα την παροχή παιδαγωγικής ευελιξίας. Αυτό εγγυάται ότι κάθε ενότητα αντικατοπτρίζει την εξειδίκευση και τις προτεραιότητες του εταίρου που είναι υπεύθυνος για αυτήν. Οι ακόλουθες ενότητες παρουσιάζουν πώς αυτό το μοντέλο μπορεί να καθοδηγήσει άλλους οργανισμούς στην προσαρμογή του μαθήματος στα δικά τους περιβάλλοντα.

Βασικά Μαθήματα για τη Μεταφερσιμότητα

- **Εξασφάλιση πολυγλωσσικής πρόσβασης από την αρχή:** Ο σχεδιασμός μεταφράσεων ή υπότιτλων πρέπει να γίνεται από νωρίς, ώστε να προσεγγίζεται ευρύτερο κοινό και να στηρίζεται η συμπερίληψη σε διαφορετικά περιβάλλοντα.
- **Συνδυασμός τυποποίησης και αυτονομίας εταίρων:** Ένα κοινό πλαίσιο υλοποίησης διασφαλίζει συνοχή, αλλά κάθε εταίρος (ή τμήμα) μπορεί να ενσωματώνει πόρους που αντικατοπτρίζουν την εξειδίκευσή του και τις ανάγκες των εκπαιδευόμενων.
- **Ενσωμάτωση διαμορφωτικής αξιολόγησης σε κάθε ενότητα:** Τα κουίζ και οι διαδραστικές δραστηριότητες δεν ελέγχουν μόνο γνώσεις, αλλά ενθαρρύνουν τον αναστοχασμό και την αυτοπαρακολούθηση της μαθησιακής προόδου.

4.1 Επιλογή LMS

Το Moodle επιλέχθηκε επειδή είναι μια πλατφόρμα ηλεκτρονικής μάθησης ανοιχτού κώδικα με μια πολύ μεγάλη και ενεργή κοινότητα υποστήριξης. Καλύπτει όλες τις απαιτήσεις για την ανάπτυξη και παροχή των μαθημάτων του έργου. Η μόνη λειτουργία που ήταν δύσκολο να υλοποιηθεί απευθείας στην εγκατάσταση του Moodle ήταν η φιλοξενία βίντεο, η οποία τελικά πραγματοποιήθηκε μέσω YouTube, με συνδέσμους ενσωματωμένους στις δραστηριότητες.

Οφέλη του Moodle ως πλατφόρμα φιλοξενίας του e-learning μαθήματος:

- **Εύκολη πρόσβαση για όλους** - Το Moodle λειτουργεί σε υπολογιστές, tablet και κινητά τηλέφωνα, έτσι ώστε οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές να μπορούν να συνδεθούν οπουδήποτε και οποτεδήποτε.
- **Μάθηση με το δικό σας ρυθμό** - Οι μαθητές μπορούν να προχωρήσουν στο μάθημα με το δικό τους ρυθμό, επανεξετάζοντας το υλικό όποτε το χρειάζονται.
- **Απλή δομή μαθήματος** - Το περιεχόμενο μπορεί να οργανωθεί σε σαφείς ενότητες ή modules, καθιστώντας το εύκολο στην παρακολούθηση.
- **Διαδραστικά εργαλεία** - Τα κουίζ, τα φόρουμ και οι εργασίες συμβάλλουν στο να γίνει η μάθηση πιο ενδιαφέρουσα και όχι απλώς «ανάγνωση και παρακολούθηση».
- **Υποστηρίζει διαφορετικά υλικά** - Βίντεο, κείμενα, ηχητικά αρχεία και ακόμη και διαδραστικές δραστηριότητες μπορούν να μεταφορτωθούν σε ένα μέρος.
- **Φιλικό προς τις γλώσσες** - Το Moodle υποστηρίζει πολλές γλώσσες, κάτι που είναι ιδανικό για διεθνείς μαθητές.
- **Δημιουργία κοινότητας** - Τα φόρουμ συζήτησης και οι λειτουργίες ανταλλαγής μηνυμάτων ενθαρρύνουν τη μάθηση και την υποστήριξη μεταξύ ομοτίμων.
- **Ανοιχτού κώδικα και αξιόπιστο** - Το Moodle χρησιμοποιείται ευρέως σε όλο τον κόσμο, με μια ισχυρή κοινότητα υποστήριξης και συνεχείς ενημερώσεις.

4.2 Οργάνωση Ενοτήτων με Βίντεο, Κουίζ και Υλικό

Κάθε μάθημα δημιούργησε δραστηριότητες που περιλάμβαναν σύνδεσμο YouTube για την προβολή του υλικού, καθώς και συνδέσμους για άλλο απαραίτητο υλικό της ενότητας, όπως παρουσιάσεις PowerPoint. Επιπλέον, αναπτύχθηκαν κουίζ για την ενίσχυση της συμμετοχής και την επιβεβαίωση κατανόησης.

www.elearn.inclumusic.eu

5. Προσβασιμότητα και Συμπερίληψη

5.1 Υπότιτλοι στα βίντεο, κείμενα, απομαγνητοφωνήσεις

Η απόφαση να πραγματοποιηθεί το εκπαιδευτικό πρόγραμμα IncluMusic στο Moodle συνδέθηκε στενά με τη δέσμευση του έργου για προσβασιμότητα και συμπεριληπτικότητα. Το Moodle επιλέχθηκε επειδή είναι μια πλατφόρμα ανοιχτού κώδικα που χρησιμοποιείται ευρέως σε όλη την Ευρώπη, γεγονός που την καθιστά βιώσιμη και προσαρμόσιμη σε διαφορετικά θεσμικά πλαίσια. Η ευελιξία της επέτρεψε στους εταίρους να ενσωματώσουν ένα ευρύ φάσμα πολυμεσικών πόρων και εργαλείων αξιολόγησης, εξασφαλίζοντας παράλληλα τη συμβατότητα με τις τεχνολογίες υποβοήθησης. Επιπλέον, επιτρέπει την εύκολη μεταφορά ή αναπαραγωγή του προγράμματος από άλλα ιδρύματα που επιθυμούν να υιοθετήσουν το ίδιο μοντέλο.

Για την υποστήριξη της προσβασιμότητας, όλες οι εκπαιδευτικές συνεδρίες που περιλαμβάνονται στα μαθήματα συνοδεύονταν από βιντεοσκοπήσεις των εισηγητών που παρουσίαζαν το περιεχόμενο των διαφανειών PowerPoint. Τα βίντεο μεταφορτώθηκαν στο YouTube, όπου διατίθενται αυτόματες λεζάντες για την υποστήριξη της προσβασιμότητας. Οι μαθητές μπορούν να ελέγχουν τις λεζάντες, να ρυθμίζουν την ταχύτητα αναπαραγωγής και να περιηγούνται στα βίντεο χρησιμοποιώντας εντολές πληκτρολογίου. Αν και δεν δημιουργήθηκαν χειροκίνητα πλήρη κείμενα για όλες τις συνεδρίες, ο συνδυασμός διαφανειών και λεζάντων βίντεο επιτρέπει στους μαθητές να παρακολουθούν το περιεχόμενο τόσο σε οπτική όσο και σε κειμενική μορφή.

Οι εικόνες και τα διαγράμματα που περιλαμβάνονται στο μάθημα παρουσιάστηκαν μαζί με περιγραφικό κείμενο στις διαφάνειες. Όπου ήταν δυνατό, παρέχονταν εναλλακτικές περιγραφές για να υποστηρίξουν τους χρήστες προγραμμάτων ανάγνωσης οθόνης. Τα έγγραφα παρέχονταν σε προσβάσιμες μορφές, όπως επεξεργάσιμα αρχεία PowerPoint, ώστε οι μαθητές να μπορούν να αλληλεπιδράσουν με το περιεχόμενο με πολλαπλούς τρόπους. Συνδυάζοντας το Moodle με βιντεοσκοπήσεις, αυτόματους υπότιτλους και προσβάσιμα υποστηρικτικά υλικά, το IncluMusic υποστηρίζει τη συμμετοχή μαθητών με διαφορετικές ανάγκες, όπως αισθητηριακές αναπηρίες, νευροδιαφορετικότητα ή διαφορετικά επίπεδα ψηφιακής εμπειρίας.

5.2 Φιλικός προς τον χρήστη σχεδιασμός

Ο οπτικός σχεδιασμός του υλικού του μαθήματος τυποποιήθηκε για λόγους σαφήνειας και προσβασιμότητας. Σε όλο το μάθημα χρησιμοποιήθηκε ένα ενιαίο πρότυπο PowerPoint και μορφή εξωφύλλου. Τα λογότυπα του έργου και της ΕΕ, μαζί με την απαιτούμενη δήλωση αποποίησης ευθύνης, εμφανίζονταν μόνο στο εξώφυλλο, πληρώνοντας τις απαιτήσεις ορατότητας της ΕΕ και αποφεύγοντας την οπτική ακαταστασία στις διαφάνειες με το περιεχόμενο.

Χρησιμοποιήθηκε βρετανική αγγλική γλώσσα για να διατηρηθεί η ομοιομορφία σε όλα τα αποτελέσματα και τις μεταφράσεις. Σύμφωνα με το κοινωνικό μοντέλο αναπηρίας, που χρησιμοποιείται συνήθως στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ευρώπη, αποφεύχθηκε η χρήση φράσεων που δίνουν προτεραιότητα στο πρόσωπο (π.χ. άτομα με αναπηρίες) και προτιμήθηκε η χρήση σαφούς γλώσσας που δίνει προτεραιότητα στην ταυτότητα (π.χ. φοιτητές με αναπηρίες), εκτός εάν οι προτιμήσεις της κοινότητας υποδείκνυαν κάτι διαφορετικό.

Αυτό συνέβαλε στην αποφυγή της ιατρικής ορολογίας και διατήρησε την προσοχή στην άρση των φραγμών στο μαθησιακό περιβάλλον.

Οι τυπογραφικές επιλογές έγιναν με σκοπό την προώθηση της αναγνωσιμότητας και της προσβασιμότητας. Επιλέχθηκε η γραμματοσειρά Arial, μια ευρέως διαθέσιμη γραμματοσειρά sans-serif που έχει βελτιστοποιηθεί για χρήση σε οθόνες. Το μέγεθος του κειμένου δεν ήταν ποτέ μικρότερο από 12 pt, η απόσταση μεταξύ των γραμμών ορίστηκε σε τουλάχιστον 1,5 και οι παράγραφοι ευθυγραμμίστηκαν αριστερά αντί για στοίχιση. Αυτές οι επιλογές βοηθούν τους αναγνώστες με δυσλεξία ή μειωμένη όραση, βελτιώνουν την αναγνωσιμότητα σε οθόνες και προβολείς και αποτρέπουν τα οπτικά «ποτάμια» που μπορεί να εμφανιστούν σε κείμενο με στοίχιση. Εφαρμόστηκε ένα τυπικό χρώμα κειμένου (#054570) για να διατηρηθεί έντονη η αντίθεση με τα ανοιχτά φόντα και να ενισχυθεί η οπτική ταυτότητα του έργου.

Όλες οι εικόνες και τα ηχητικά αρχεία που περιλαμβάνονται στο μάθημα ακολουθούν πρακτικές ασφαλείας δικαιωμάτων, ώστε να επιτρέπεται η ελεύθερη επαναχρησιμοποίησή τους από συνεργάτες ή μελλοντικούς χρήστες. Χρησιμοποιήθηκαν οπτικά στοιχεία χωρίς άδεια χρήσης ή με δικαιώματα εκκαθάρισης, ενώ τα παραδείγματα βίντεο ήταν αυτοηχογραφημένα. Αυτά τα μέτρα αποτρέπουν ζητήματα πνευματικών δικαιωμάτων και επιτρέπουν στους συνεργάτες να προσαρμόζουν, να μεταφράζουν και να επαναχρησιμοποιούν υλικό χωρίς τεχνικά ή νομικά εμπόδια.

Μερος IV: Δοκιμη και ανατροφοδοτηση

6. Εσωτερική Δοκιμή

Δοκιμή των μαθημάτων και συλλογή ανατροφοδότησης

Αφού τα εκπαιδευτικά προγράμματα έχουν σχεδιαστεί και δημιουργηθεί με επιτυχία, θα πρέπει να διεξαχθεί ένας πρώτος γύρος εσωτερικών δοκιμών, με την πιλοτική εφαρμογή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε μέλη του προσωπικού του ίδιου οργανισμού που δεν συμμετείχαν άμεσα ή κυρίως στην ανάπτυξη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Οι εσωτερικές δοκιμές αποτελούν σημαντικό στοιχείο της συνολικής διαδικασίας, καθώς συγκεντρώνουν σχόλια από πιθανούς πραγματικούς χρήστες και εμπειρογνώμονες στον σχετικό τομέα. Μπορούν να συμβάλουν στον εντοπισμό και την επίλυση προβλημάτων σε πρώιμο στάδιο, πριν από τη δημοσίευση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την πρόσβαση των στοχευμένων χρηστών σε αυτά. Ο εντοπισμός και η αντιμετώπιση των προβλημάτων σε εσωτερικό επίπεδο εξοικονομεί χρόνο, προστατεύει τη φήμη και μειώνει τον κίνδυνο επανάληψης της εργασίας ή της δυσαρέσκειας των χρηστών σε μεταγενέστερο στάδιο.

Οι κύριοι λόγοι για τη διεξαγωγή εσωτερικών δοκιμών είναι οι εξής:

Κύριοι λόγοι διεξαγωγής:

1. Έλεγχος ακρίβειας περιεχομένου
2. Έλεγχος λογικής ροής
3. Επιβεβαίωση εμπλοκής
4. Εντοπισμός τεχνικών ζητημάτων
5. Βελτίωση εμπειρίας χρήστη
6. Αναθεώρηση αξιολογήσεων

Η εσωτερική δοκιμή ή πιλοτική εφαρμογή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων μπορεί να πραγματοποιηθεί με διάφορες μεθόδους. Τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων συμβάλλουν στην αναθεώρηση και την αναθεώρηση του εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο στη συνέχεια πρέπει να ενημερωθεί αναλόγως και να χρησιμοποιηθεί ως βάση για την εξωτερική δοκιμή.

Το IncluMusic επέλεξε ερωτηματολόγια αξιολόγησης που έχουν σχεδιαστεί για να αξιολογούν την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που μοιράζονται απευθείας με τους εσωτερικούς δοκιμαστές. Η βασική μορφή του ερωτηματολογίου αξιολόγησης είναι η ίδια και για τις 3 ομάδες εκπαίδευσης (εκπαιδευτικοί, διοικητικό προσωπικό και εκπαιδευτές). Κάθε ερωτηματολόγιο αξιολόγησης έχει προσαρμοστεί στο αντίστοιχο ενότητα που έχει αξιολογηθεί.

Τα αποτελέσματα συλλέγονται εντός ενός προκαθορισμένου χρονικού πλαισίου. Τα δεδομένα από τα ερωτηματολόγια αξιολόγησης υποβάλλονται σε επεξεργασία, δομούνται και αναλύονται και στη συνέχεια χρησιμοποιούνται από τους δημιουργούς των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την εφαρμογή των προτεινόμενων διορθώσεων, βελτιώσεων και προσαρμογών.

Παρακάτω παρατίθεται το παράδειγμα του ερωτηματολογίου αξιολόγησης του IncluMusic. Τα ερωτηματολόγια αξιολόγησης του IncluMusic περιέχουν τα ακόλουθα στοιχεία:

- Εισαγωγή στο ερωτηματολόγιο αξιολόγησης
- Πολιτική απορρήτου και συγκατάθεση
- Γενικές πληροφορίες σχετικά με τον εσωτερικό εξεταστή (ομάδα εκπαίδευσης και ιδιότητα)
- Φύλλο αξιολόγησης σχετικά με την ικανοποίηση από το μάθημα
- Φύλλο αξιολόγησης σχετικά με το κίνητρο συμμετοχής στο μάθημα
- Ανοιχτές ερωτήσεις
- Αποποίηση ευθύνης του έργου

Αυτά τα στοιχεία, καθώς και η συνολική μορφή και διάταξη, οι ερωτήσεις αξιολόγησης του περιεχομένου και τα εργαλεία για τη συλλογή των σχολίων μπορούν να προσαρμοστούν.

7. Εξωτερική Δοκιμή

7.1 Διάχυση και Προβολή

Το έργο έχει δώσει μεγάλη έμφαση στη διάδοση, με στόχο να διασφαλίσει ότι τα αποτελέσματα, οι μεθοδολογίες και οι γνώσεις του επικοινωνούνται αποτελεσματικά σε διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς εντός και εκτός των ιδρυμάτων ΗΜΕ. Οι δραστηριότητες διάδοσης πραγματοποιήθηκαν σε διεθνές, εθνικό και τοπικό επίπεδο μέσω συνεδρίων, επαγγελματικών δικτύων και θεσμικών εκδηλώσεων στις οποίες συμμετείχαν διευθυντές, εκπαιδευτές και ακαδημαϊκός καθώς και διοικητικό προσωπικό.

Επιτεύχθηκε μια ισχυρή διεθνής διάσταση μέσω συνεισφορών σε τέσσερις σημαντικές εκδηλώσεις της ΑΕΚ. Για παράδειγμα, στην Ετήσια Συνάντηση της ΑΕΚ για Συντονιστές Διεθνών Σχέσεων 2024 στο Δουβλίνο, το IncluMusic διοργάνωσε μια συνεδρία με τίτλο «Βελτίωση της προσβασιμότητας για φοιτητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (SEN): Το παράδειγμα του προγράμματος Erasmus+ και του IncluMusic». Η συνεδρία, που διοργανώθηκε σε συνεργασία με τον Αυστριακό Οργανισμό Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης Erasmus+, διερεύνησε τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές με SEN κατά τη διάρκεια της κινητικότητας Erasmus+, συμπεριλαμβανομένης της προσβασιμότητας για αναπηρικά αμαξίδια, των αναγκών των ατόμων με νευροδιαφορετικότητα και των προσαρμογών για φοιτητές με προβλήματα όρασης ή ακοής.

Περαιτέρω προβολή επιτεύχθηκε στο Ετήσιο Συνέδριο και τη Γενική Συνέλευση της ΑΕΚ 2024 στο Μιλάνο, όπου το IncluMusic συμμετείχε στη συνεδρία με τίτλο «Πρώθηση της ένταξης των φοιτητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην τριτοβάθμια μουσική εκπαίδευση: Η περίπτωση του IncluMusic και της Ομάδας Εργασίας για τις Ειδικές Ανάγκες του CM». Η συνεδρία, που διοργανώθηκε σε συνεργασία με το Conservatorio di Milano, ανέδειξε την πρόοδο του έργου και προσέφερε διαδραστικές δραστηριότητες, όπως μουσικοθεραπεία και ασκήσεις ενσυνειδητότητας. Υπογράμμισε επίσης τη σημασία των ασφαλών χώρων, του ανοιχτού διαλόγου και της εξάλειψης των σιωπηρών προκαταλήψεων.

Η διάδοση πραγματοποιήθηκε επίσης μέσω μιας σειράς εθνικών και διεθνών συνεδρίων που διοργανώθηκαν από τους εταίρους του έργου. Πέρα από την ίδια την κοινοπραξία, το IncluMusic εκπροσωπήθηκε επίσης σε εξωτερικά συνέδρια, όπως το Congresso di musica mediterranea del 26-30 giugno 1954. 70 anni dopo tra ricerca e internazionalizzazione στο Παλέρμο, το VIETMUS Musichathon στο Ανόι, το Συνέδριο EAS στην Έβορα και το Jornada sobre Educació Musical Inclusiva στη Βαρκελώνη. Αυτές οι δραστηριότητες επέκτειναν την εμβέλεια του έργου σε νέες γεωγραφικές περιοχές και επαγγελματικές κοινότητες, ενισχύοντας τη διεθνή του σημασία.

Μέσω αυτού του ευρέος προγράμματος διάδοσης, το IncluMusic καθιερώθηκε ως ευρωπαϊκό σημείο αναφοράς για την πρακτική της ένταξης στην ΗΜΕ. Συνδυάζοντας στοχευμένες συνεδρίες, διεθνείς συνέδρια μεγάλης κλίμακας και συνεργασία με δίκτυα ομοτίμων, το έργο εξασφάλισε ότι τα αποτελέσματά του είναι ευρέως διαδεδομένα και πρακτικά εφαρμόσιμα σε διάφορα θεσμικά και πολιτιστικά πλαίσια.

7.2 Μορφή του ερωτηματολογίου αξιολόγησης για τη συλλογή σχολίων

Βλέπε παράρτημα στη σελίδα 61.

Μερος V: Ολοκλήρωση και Υλοποίηση

8. Τελικές Αναθεωρήσεις

Μετά την προσωπική μας συνάντηση στις Βρυξέλλες, οι εταίροι συγκεντρώθηκαν εκ νέου στις ομάδες των ενοτήτων τους για να εξετάσουν προσεκτικά και να βελτιώσουν τη δομή του μαθήματος. Κάθε ομάδα, με επικεφαλής εμπειρογνώμονες στους αντίστοιχους τομείς τους, συζήτησε σε βάθος ποιο περιεχόμενο θα πρέπει να περιλαμβάνεται στα μαθήματά τους και ποιοι τίτλοι θα αντικατοπτρίζουν με μεγαλύτερη ακρίβεια τα μαθησιακά αποτελέσματα. Ενώ οι αρχικοί τίτλοι και οι προτάσεις για το περιεχόμενο είχαν αναπτυχθεί από το Πανεπιστήμιο LUMSA, με βάση τα σχόλια που συγκεντρώθηκαν από τους εταίρους και τα ιδρύματα κατά τη διάρκεια του Πακέτου Εργασίας 2, οι συζητήσεις στις Βρυξέλλες ανέδειξαν τομείς όπου απαιτούνται περαιτέρω προσαρμογές. Ως αποτέλεσμα, αρκετές ενότητες αναθεωρήθηκαν, τόσο ως προς τον τίτλο όσο και ως προς το περιεχόμενο, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι αντιπροσωπεύουν τις προτεραιότητες και την εμπειρογνωμοσύνη των ακαδημαϊκών ηγετών που είναι υπεύθυνοι για αυτές. Οι αλλαγές αυτές αντικατοπτρίζουν τη συλλογική δέσμευση των εταίρων να διατηρήσουν την ακαδημαϊκή αυστηρότητα, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι κάθε ενότητα βασίζεται σε εξειδικευμένες γνώσεις και ευθυγραμμίζεται με τους γενικούς στόχους του έργου IncluMusic.

Παραδείγματα αλλαγών που έγιναν είναι οι ακόλουθες ενότητες:

Ενότητα 1

Η ενότητα 1 αναθεωρήθηκε για να αποφευχθεί η επικάλυψη με άλλες ενότητες. Ενώ η αρχική έκδοση κάλυπτε διαγνωστικές ταξινομήσεις και συγκεκριμένες αναπηρίες, καθώς και συγκεκριμένες καταστάσεις (γνωστικές, κινητικές, αισθητηριακές αναπηρίες, νευροδιαφορετικότητα), τα θέματα αυτά αντιμετωπίζονται πλέον σε άλλες ειδικές ενότητες. Η αναθεωρημένη ενότητα 1, «**Μελέτες αναπηρίας, ειδική παιδαγωγική και συμπεριληπτική διδασκαλία μουσικής**», παρέχει αντ' αυτού μια ευρύτερη θεωρητική και ιστορική προοπτική, λειτουργώντας ως βάση για πιο συγκεκριμένη θεματολογία που αναπτύχθηκε στις επόμενες ενότητες.

Ενότητα 2

Η ενότητα αυτή αναθεωρήθηκε όσον αφορά τον τίτλο και το περιεχόμενό της: η νέα έκδοση έχει ως εξής:

Ενότητα 2 - Ειδικές μεθοδολογίες μουσικής και εργαστήρια βοηθητικής τεχνολογίας: Αυτή η ενότητα διερευνά αναγνωρισμένες μεθοδολογίες διδασκαλίας (όπως Orff, Dalcroze, Gordon, Kodály) που εφαρμόζονται στο πλαίσιο της ένταξης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις βοηθητικές τεχνολογίες και στην επαυξητική και εναλλακτική επικοινωνία (AAC), δείχνοντας πώς αυτές μπορούν να διευκολύνουν την πρόσβαση και τη συμμετοχή των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη μουσική εκπαίδευση. Τα πρακτικά εργαστήρια επιτρέπουν την άμεση εφαρμογή αυτών των μεθοδολογιών και εργαλείων.

Ενότητα 3:

Ο τίτλος της Ενότητας 3 έχει αλλάξει σε «Νομικές και ηθικές αρχές της ένταξης: στρατηγικές για αποτελεσματική εφαρμογή», προκειμένου να εστιάσει σαφώς στις νομικές και ηθικές αρχές που μπορούν να εφαρμοστούν για την αποτελεσματική ένταξη στην μουσική εκπαίδευση. Επιπλέον, η προοπτική έχει διευρυνθεί σε νόμους και κανονισμούς που αναγνωρίζονται παγκοσμίως και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αυτό παρέχει χρήσιμα εργαλεία για την ένταξη, όπως τα εξατομικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα (IEP) και οι αρχές της καθολικής σχεδίασης για τη μάθηση (UDL). Επίσης, μια ειδική συνεδρία έχει επικεντρωθεί στην ανάπτυξη δεξιοτήτων για την αποτελεσματική συνεργασία με συναδέλφους, οικογένειες και προσωπικό υποστήριξης στην κάλυψη των διαφορετικών αναγκών των μαθητών με ειδικές ανάγκες, με στόχο τη δημιουργία κοινοτήτων χωρίς αποκλεισμούς.

Ενότητα 4

Στην Ενότητα 4 ο τίτλος έχει αλλάξει σε Δεξιότητες και γνώσεις mindfulness / οφέλη από τη χρήση του mindfulness στη διδασκαλία της μουσικής.

Αυτή η ενότητα εισάγει τις βασικές αρχές και μεθοδολογίες του mindfulness, με έμφαση στην εφαρμογή του στη μουσική εκπαίδευση. Ο στόχος είναι να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον μάθησης χωρίς αποκλεισμούς, που να ενσωματώνει άτομα με και χωρίς αναπηρίες με παιδαγωγικό και συνειδητό τρόπο, εξασφαλίζοντας ουσιαστικές ευκαιρίες μάθησης για όλους. Η ενότητα διερευνά επίσης πώς η ενσυνειδητότητα μπορεί να χρησιμεύσει ως θεραπευτικό εργαλείο και εργαλείο ευεξίας για τη μείωση του στρες, την ανακούφιση του φόβου και τη διαχείριση των αρνητικών συναισθημάτων ή σκέψεων. Οι μαθητές θα μάθουν πώς οι πρακτικές ενσυνειδητότητας μπορούν να βελτιώσουν την μουσική απόδοση, καθώς και τις καθημερινές δραστηριότητες, προωθώντας μεγαλύτερη συγκέντρωση, αυτογνωσία, παραγωγικότητα και συναισθηματική ισορροπία.

Το μάθημα αναθεωρήθηκε ώστε να παρέχει μια ολοκληρωμένη εξερεύνηση των πρακτικών mindfulness, με ιδιαίτερη έμφαση στην εφαρμογή τους σε περιβάλλοντα εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς που υποστηρίζουν τόσο άτομα με αναπηρίες όσο και άτομα χωρίς αναπηρίες. Μετά από εσωτερικές δοκιμές, έγιναν αρκετές αλλαγές στο περιεχόμενο του μαθήματος. Διορθώθηκε η ηχητική πρακτική και διορθώθηκε επίσης η ρουμανική μετάφραση (που προηγουμένως ήταν λανθασμένη στα βίντεο). Βελτιώθηκε η συνολική ποιότητα του ήχου.

Ενότητα 5:

Στην Ενότητα 5, ο τίτλος άλλαξε σε «Μουσικοθεραπεία, Μουσική και Υγεία» για να αντικατοπτρίζει με μεγαλύτερη ακρίβεια το εύρος του περιεχομένου. Η ενότητα επεκτάθηκε ώστε να παρέχει μια ολοκληρωμένη διερεύνηση των Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών (SEN), με ιδιαίτερη έμφαση σε μια σειρά από νευροδιαφορετικότητες και τεκμηριωμένες, πρακτικές στρατηγικές που μπορούν να εφαρμόσουν οι εκπαιδευτικοί στην εργασία τους με τους μαθητές. Επιπλέον, προστέθηκε μια ειδική ενότητα για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων νευροδιαφορετικοτήτων, αισθητηριακών αναπηριών και ψυχικής υγείας, ώστε η ενότητα να προσφέρει τόσο θεωρητική γνώση όσο και πρακτική καθοδήγηση για την περιεκτική μουσική εκπαίδευση.

Ενότητα 6

Ο τίτλος της Ενότητας 6 άλλαξε σε «Συμπεριληπτική Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνική Μουσική» για να αντικατοπτρίζει με μεγαλύτερη ακρίβεια το εύρος του περιεχομένου. Η ενότητα τροποποιήθηκε ώστε να παρέχει μια ολοκληρωμένη εξέταση των ζητημάτων που σχετίζονται με την Κοινωνική Μουσική (CM) και να παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο οι δραστηριότητες της CM είναι, από τη φύση τους, χωρίς αποκλεισμούς, συνεργατικές, φιλόξενες και ευπρόσδεκτες. Το μάθημα εστιάζει σε ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης στη μουσική εκπαίδευση, στη σημασία της ενεργού συμμετοχής και της συνεργασίας μέσω και μέσα από τη μουσική, στη σημασία της συγκειμενοποίησης και της πολιτιστικής δημοκρατίας στη μουσική μάθηση, καθώς και στην απόδοση και τους τρόπους με τους οποίους η μουσική μπορεί να αποτελέσει μέσο για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την προώθηση της πολιτιστικής κατανόησης. Επιπλέον, το μάθημα εξετάζει τις σιωπηρές και ρητές προκαταλήψεις μέσω της μουσικής και την έννοια της πολιτιστικής ταπεινότητας. Καταβλήθηκε σημαντική προσπάθεια για να διασφαλιστεί ότι το μάθημα κάλυπτε διεξοδικά τα σχετικά θέματα από θεωρητική άποψη, συμπληρωμένα με πρακτικές συστάσεις για την ενίσχυση της συμμετοχικότητας στη μουσική εκπαίδευση.

Εσωτερική ανατροφοδότηση και αλλαγές που έγιναν:

Μετά την εσωτερική φάση δοκιμών του Πακέτου Εργασίας 3, το περιεχόμενο του μαθήματος αναθεωρήθηκε ώστε να ενσωματωθεί η ανατροφοδότηση που ελήφθη. Αυτές οι προσαρμογές έγιναν για να βελτιώσουν τη σαφήνεια, τη συνάφεια και την πρακτική εφαρμογή, διασφαλίζοντας ότι τα μαθήματα ανταποκρίνονται πιο αποτελεσματικά στις ανάγκες τόσο του προσωπικού όσο και των φοιτητών. Οι αλλαγές περιλάμβαναν:

Ενότητα 1:

Με βάση τα σχόλια, πολλά βίντεο επαναηχογραφήθηκαν χρησιμοποιώντας ένα avatar που δημιουργήθηκε με το HeyGen, μια πλατφόρμα που βασίζεται στην τεχνητή νοημοσύνη και δημιουργεί ρεαλιστικούς ψηφιακούς παρουσιαστές, ικανούς να μεταδίδουν το περιεχόμενο του σεναρίου με σαφή, συνεπή και ελκυστικό τρόπο. Το HeyGen επιτρέπει στους χρήστες να δημιουργούν προσαρμοσμένα avatar με φυσικό συγχρονισμό χειλιών, εκφραστικές κινήσεις και επιλογές πολυγλωσσικής φωνής, εξασφαλίζοντας υψηλής ποιότητας εκπαιδευτικό υλικό χωρίς την ανάγκη για παραδοσιακή ηχογράφηση σε στούντιο. Δυστυχώς, αυτά τα ενημερωμένα βίντεο δεν μεταφορτώθηκαν εγκαίρως για τη φάση των εξωτερικών δοκιμών, αλλά θα ενσωματωθούν πλήρως στην τελική έκδοση του μαθήματος. Πραγματοποιήθηκαν επίσης επιπλέον βελτιώσεις για να βελτιωθεί η ροή και η συνοχή της ενότητας, διασφαλίζοντας ότι τα αναθεωρημένα βίντεο υλικά ευθυγραμμίζονται με τους παιδαγωγικούς στόχους και ενισχύουν την εμπλοκή των μαθητών.

Ενότητα 2:

Με βάση τα σχόλια που λάβαμε, η ενότητα αναδιαρθρώθηκε ώστε να ευθυγραμμιστεί καλύτερα με τον ευρύτερο στόχο της Ενότητας 2 σχετικά με τις μεθοδολογίες της μουσικής. Οι υποκατηγορίες της AT διευκρινίστηκαν πέρα από την επαυξητική και εναλλακτική επικοινωνία (AAC) και προστέθηκαν πιο συγκεκριμένα παραδείγματα για να απεικονιστούν πρακτικές εφαρμογές σε διάφορες ανάγκες των μαθητών. Παρέχονται επίσης πρόσθετες οδηγίες για να τονιστεί ο τρόπος με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί και οι διοικητικοί υπάλληλοι μπορούν να αξιολογήσουν, να έχουν πρόσβαση και να υποστηρίξουν την ενσωμάτωση της AT στις τάξεις και στην πρακτική των ιδρυμάτων.

Ενότητα 3:

Στην Ενότητα 3, τα σχόλια που ελήφθησαν από τους δοκιμαστές ελήφθησαν σοβαρά υπόψη. Ορισμένοι συμμετέχοντες ζήτησαν μείωση του όγκου του κειμένου και ορισμένες αλλαγές στις εικόνες, οπότε αυτό έγινε για να βελτιωθεί η ποιότητα της ενότητας.

Ενότητα 4:

Μετά την εσωτερική φάση δοκιμών του Πακέτου Εργασίας 3, το περιεχόμενο του μαθήματος αναθεωρήθηκε ώστε να ενσωματωθούν τα σχόλια που ελήφθησαν. Κάναμε αρκετές αλλαγές στο περιεχόμενο της ενότητας. Η ηχητική άσκηση διορθώθηκε και η ρουμανική μετάφραση (που προηγουμένως ήταν λανθασμένη στα βίντεο) διορθώθηκε επίσης. Η συνολική ποιότητα του ήχου βελτιώθηκε.

Ενότητα 5:

Στην Ενότητα 5, εξετάσαμε προσεκτικά τα σχόλια που λάβαμε, τα οποία ανέφεραν ότι οι ερωτήσεις του κουίζ ήταν υπερβολικά απλοϊκές σε σχέση με την ύλη που καλύπτονταν. Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν την προτίμησή τους για πιο απαιτητικές αξιολογήσεις που θα εξέταζαν την κατανόησή τους, αντί να βασίζονται κυρίως σε μορφές σωστού-λάθους. Σε απάντηση, αναθεωρήσαμε το σχεδιασμό του κουίζ ώστε να περιλαμβάνει πιο απαιτητικές ερωτήσεις που παραμένουν στενά συνδεδεμένες με την ύλη που μελετήθηκε, εξασφαλίζοντας έτσι μια πιο ουσιαστική και αυστηρή εμπειρία αξιολόγησης.

Ενότητα 6:

Μετά τις εσωτερικές δοκιμές στο WP3, λάβαμε υπόψη τα σχόλια που μας έστειλαν οι συνάδελφοι και οι διαχειριστές. Πραγματοποιήθηκαν οι απαραίτητες αλλαγές, προσθήκες και διορθώσεις και τα κουίζ μεταφράστηκαν στις 4 γλώσσες και ελέγχθηκαν.

Εξωτερικά σχόλια και αλλαγές που έγιναν:

Η Ενότητα 1 εκτιμήθηκε ευρέως για τη σαφή δομή του, τα ισχυρά θεωρητικά του θεμέλια και την αποτελεσματική ενσωμάτωση των Σπουδών Αναπηρίας στη μουσική εκπαίδευση, ιδιαίτερα για την έμφαση που δίνει στα κοινωνικά έναντι των ιατρικών μοντέλων αναπηρίας, στα δικαιώματα, στον ακτιβισμό, στις πολιτισμικές αφηγήσεις για τον αυτισμό και στον αντίκτυπο των σιωπηρών και ρητών προκαταλήψεων στη διδασκαλία και τη μάθηση. Οι συμμετέχοντες εκτίμησαν την πλούσια βιβλιογραφία, τις μαρτυρίες ατόμων με αναπηρίες, την ενσωμάτωση της μουσικής σε όλο το πρόγραμμα και τις πρακτικές στρατηγικές για την πρακτική της ένταξης. Ταυτόχρονα, ορισμένοι μαθητές ανέφεραν προκλήσεις σχετικά με την προσβασιμότητα της γλώσσας, καθώς όλα τα υλικά ήταν στα αγγλικά και οι υπότιτλοι δεν ήταν πάντα ακριβείς, καθιστώντας ορισμένα μέρη δύσκολα στην παρακολούθηση. Άλλοι θεώρησαν ότι ορισμένα τμήματα ήταν υπερβολικά θεωρητικά ή με πολύ κείμενο, ή επιθυμούσαν πιο συγκεκριμένα παραδείγματα και σαφέστερες συνδέσεις με την πρακτική στην τάξη. Οι προτάσεις για βελτίωση περιλάμβαναν την παροχή πολυγλωσσικής υποστήριξης (ιταλικοί και ισπανικοί υπότιτλοι, μεταγραφές ή μεταγλωττισμένες εκδόσεις), την απλοποίηση των πυκνών διαφανειών, τη βελτίωση της ποιότητας του ήχου και της εικόνας και τη δημιουργία πιο δυναμικών βιντεοδιαλέξεων. Πολλοί συμμετέχοντες συνέστησαν επίσης την ενσωμάτωση πρακτικών επιδείξεων, μελετών περιπτώσεων, εννοιολογικών χαρτών, πρόσθετου πολυμεσικού υλικού και προσβάσιμων μορφών διαφανειών. Συνολικά, ενώ αυτές οι προτάσεις υπογραμμίζουν τομείς που χρήζουν βελτίωσης, ένας σημαντικός αριθμός συμμετεχόντων τόνισε ότι το μάθημα ήταν ενδιαφέρον, καλά δομημένο και εξαιρετικά πολύτιμο, επιβεβαιώνοντας τη σημαντικότητα του προγράμματος κατάρτισης και προσφέροντας εποικοδομητικές κατευθύνσεις για το μελλοντικό του εμπλουτισμό.

Η Ενότητα 2 εκτιμήθηκε ιδιαίτερα για την καλή οργάνωση του περιεχομένου του και για το οπτικοακουστικό υλικό που παρέχεται, με επεξηγήσεις και ακουστικά στοιχεία. Οι συμμετέχοντες εκτίμησαν ιδιαίτερα την εισαγωγή συγκεκριμένων μεθόδων μουσικής εκπαίδευσης: Carl Orff, Zoltán Kodály, Émile Jaques-Dalcroze και Edwin Gordon. Σημείωσαν επίσης μια συνεπή βιβλιογραφία, σχετική με τις πληροφορίες που παρέχονται, τόσο για τις μεθοδολογίες διδασκαλίας όσο και για τις βοηθητικές τεχνολογίες.

Ταυτόχρονα, ορισμένοι μαθητές αντιμετώπισαν δυσκολίες που σχετίζονταν με τη γλωσσική προσβασιμότητα και εξέφρασαν την επιθυμία να μεταφραστούν τα οπτικοακουστικά υλικά, τόσο οπτικά (ως υπότιτλοι) όσο και ακουστικά, προκειμένου να διευκολυνθεί η αποτελεσματική ανάγνωση τους. Άλλοι θεώρησαν ωφέλιμη τη χρήση οπτικών βοηθημάτων (εννοιολογικοί χάρτες, διαγράμματα, οπτικές περιλήψεις) για την υποστήριξη της κατανόησης μέσω διαφορετικών μαθησιακών στυλ. Ορισμένοι συμμετέχοντες συνέστησαν επίσης την ενσωμάτωση συγκεκριμένων πρακτικών δραστηριοτήτων μέσω των οποίων μπορούν να εφαρμοστούν οι εκπαιδευτικές μέθοδοι που παρουσιάστηκαν, καθώς και διάφορα σύντομα βίντεο με την περίληψη των ιδεών που παρουσιάστηκαν.

Συνολικά, αν και αυτές οι προτάσεις υποδεικνύουν ορισμένα στοιχεία που μπορούν να βελτιστοποιηθούν, πολλοί συμμετέχοντες τόνισαν ότι το προτεινόμενο υλικό μεταφέρει σύνθετες ιδέες με απλό και αποτελεσματικό τρόπο, χωρίς να χάνει το βάθος του, και ότι η ποιότητα των πληροφοριών και ο σαφής τρόπος παρουσίασης το μετατρέπουν σε ένα χρήσιμο και ευχάριστο πόρο για μελέτη.

Ενότητα 3: Τα εξωτερικά σχόλια ήταν θετικά σε σχέση με τα στοιχεία του ερωτηματολογίου, οπότε δεν έγιναν αλλαγές.

Ενότητα 4: Με βάση την έκθεση εξωτερικών σχολίων και το επίπεδο ικανοποίησης των δοκιμαστών, αποφασίσαμε ότι δεν είναι απαραίτητες αλλαγές για αυτήν την ενότητα.

Ενότητα 5: Μετά από μια ολοκληρωμένη ανασκόπηση των ευρημάτων της εξωτερικής αξιολόγησης και λαμβάνοντας υπόψη τα υψηλά επίπεδα ικανοποίησης που αναφέρθηκαν για την ενότητα αυτή, αποφασίστηκε ότι δεν απαιτούνται ουσιαστικές αναθεωρήσεις σε αυτό το στάδιο. Αν και ορισμένοι αξιολογητές πρότειναν να ενσωματωθούν ηχογραφημένες συνεδρίες μουσικοθεραπείας, αυτό δεν θεωρείται σκόπιμο, καθώς η μουσικοθεραπεία είναι μια εξειδικευμένη κλινική παρέμβαση. Οι μαγνητοσκοπημένες συνεδρίες θα έθεται ζητήματα ηθικής και εμπιστευτικότητας και, αν ήταν προσομοιωμένες, δεν θα αντιπροσώπευαν με ακρίβεια το θεραπευτικό περιβάλλον και τα αποτελέσματα για τους συμμετέχοντες. Οι προτάσεις για την ενσωμάτωση έτοιμων σχεδίων μαθήματος ή δραστηριοτήτων στην τάξη εξετάστηκαν επίσης προσεκτικά. Ωστόσο, η Ενότητα 5 προορίζεται κυρίως ως μια εννοιολογική και συμπραζόμενη εισαγωγή στη μουσικοθεραπεία και τη σημασία της στην συμπεριληπτική εκπαίδευση. Οι δραστηριότητες στο τρίτο επίπεδο είναι πολύ διαφορετικές ως προς το αντικείμενο και το επίπεδο, γεγονός που καθιστά απίθανο ένα τυποποιημένο υλικό να καλύψει τις ανάγκες όλων των μαθητών ή των εκπαιδευτικών πλαισίων.

Αν και ορισμένοι συμμετέχοντες παρατήρησαν ότι το κεφάλαιο περιέχει μεγάλο αριθμό διαφανειών, η δομή αυτή είναι σκόπιμη. Το περιεχόμενο κατανέμεται σε πολλές μικρότερες διαφάνειες, ειδικά για να αποφευχθεί η πυκνή διάταξη του κειμένου και να διευκολυνθεί η προσβασιμότητα για όλους τους χρήστες. Λαμβάνοντας υπόψη την θετική υποδοχή του περιεχομένου, τον παιδαγωγικό σκοπό του κεφαλαίου και τους ηθικούς και πρακτικούς περιορισμούς που αναφέρθηκαν παραπάνω, συμφωνήθηκε ότι η διατήρηση της υπάρχουσας δομής και των υλικών είναι η καταλληλότερη προσέγγιση.

Ενότητα 6: Με βάση τα εξωτερικά σχόλια και το επίπεδο ικανοποίησης των δοκιμαστών, αποφασίσαμε ότι δεν ήταν απαραίτητες σημαντικές αλλαγές. Συνολικά, η Ενότητα 6 έτυχε θετικής υποδοχής από τη συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων. Για όλα τα μαθήματα της ενότητας, η ανταπόκριση ήταν εξαιρετικά θετική έως πολύ θετική. Οι συμμετέχοντες σχολίασαν τη σαφήνεια και την ποιότητα του περιεχομένου, την προσοχή που δόθηκε σε όλους τους τύπους μαθητών και την έμφαση που δόθηκε στην ένταξη και την κοινότητα. Ένα άλλο θετικό σχόλιο εστίασε στην έμφαση που δόθηκε στις καλές επικοινωνιακές δεξιότητες και στην εκμάθηση του να εκφράζει κανείς τις απόψεις του με ευγενικό και εγκάρδιο τρόπο.

Ταυτόχρονα, όμως, υπήρξε ένα σχόλιο σχετικά με το ότι οι παρουσιάσεις PowerPoint ήταν πολύ βαριές για να κατεβαστούν και ότι οι διαφάνειες (παρουσιάσεις) θα έπρεπε να είναι πιο σύντομες και κάπως πιο ενεργητικές και ελκυστικές, αντί να είναι γεμάτες με κείμενο. Μερικοί συμμετέχοντες σχολίασαν επίσης την ανάγκη να συμπεριληφθούν περισσότερα, αλλά συντομότερα και πιο πρακτικά παραδείγματα βίντεο, που να δείχνουν πώς αυτές οι έννοιες μπορούν να εφαρμοστούν σε πραγματικές καταστάσεις στην τάξη. Μια άλλη πρόταση ήταν να συμπεριληφθούν πρόσθετοι πόροι, όπως σχέδια μαθήματος και δείγματα δραστηριοτήτων, που μπορούν να κατεβάσουν εύκολα οι συμμετέχοντες, και να προστεθούν σύντομες ερωτήσεις αναστοχασμού ή μίνι δραστηριότητες που να εμπλέκουν περισσότερο τους συμμετέχοντες.

Συνολικά, παρά τις επικοδομητικές αυτές προτάσεις, η γενική ανταπόκριση ήταν πολύ θετική. Όπως ανέφερε ένας από τους συμμετέχοντες, «Μου άρεσε ο τρόπος με τον οποίο το πρόγραμμα αντιμετωπίζει τη μουσική της κοινότητας ως εργαλείο ένταξης και προσωπικής ανάπτυξης».

9. Ανάπτυξη και Συντήρηση

9.1 Μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα

Το πρόγραμμα IncluMusic σχεδιάστηκε έτσι ώστε να διασφαλίσει ότι οι εταίροι και οι άλλοι ενδιαφερόμενοι φορείς θα έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν τα βασικά του αποτελέσματα, δηλαδή τη μεθοδολογία για τον προσδιορισμό και την αποτελεσματική αντιμετώπιση συγκεκριμένων ειδικών αναγκών στο πλαίσιο της διδασκαλίας και της διοίκησης, τα προγράμματα σπουδών IncluMusic για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας μουσικής εκπαίδευσης και την πλατφόρμα ηλεκτρονικής μάθησης, ακόμη και μετά τη λήξη της περιόδου χρηματοδότησης.

Το AEC έχει καταρτίσει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο παρακολούθησης που περιγράφει στρατηγικά μέτρα για τη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των αποτελεσμάτων του προγράμματος σε όλες τις χώρες εταίρους και σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ. Επιπλέον, επιδιώκει να προωθήσει τη συνεχή διεθνή συνεργασία μέσω μιας ανοιχτής πρόσκλησης για συμμετοχή στην ομάδα εργασίας της AEC για τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (SEN) για την περίοδο 2025-2028. Η ομάδα αυτή έχει ως αποστολή την προώθηση της ένταξης και της πολιτιστικής συμμετοχής στην ανώτερη μουσική εκπαίδευση, με ιδιαίτερη έμφαση στην κάλυψη των αναγκών των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και στην άμβλυνση των διαρθρωτικών ανισοτήτων στον τομέα αυτό. Οι προγραμματισμένες δραστηριότητές της περιλαμβάνουν τη διοργάνωση βιωματικών εργαστηρίων, με πρότυπο εκείνα που πραγματοποιήθηκαν με επιτυχία στο Λέουβεν και το Δουβλίνο κατά τη διάρκεια του έργου IncluMusic, τη συμμετοχή σε διεθνείς διασκέψεις και τη δημιουργία ενός βιώσιμου δικτύου ιδρυμάτων χωρίς αποκλεισμούς. Η διάδοση και η συνεχής εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος IncluMusic θα παραμείνουν αναπόσπαστο μέρος αυτών των προσπαθειών.

Για λόγους βιωσιμότητας του έργου, το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου θα συνεχίσει να διατηρεί την πλατφόρμα ενεργή για τουλάχιστον 5 χρόνια μετά τη λήξη του έργου. Η πλατφόρμα θα παραμείνει πλήρως διαθέσιμη και λειτουργική για όλους τους ενδιαφερόμενους που επιθυμούν να την υιοθετήσουν (συμπεριλαμβανομένων των φόρουμ και του εκπαιδευτικού υλικού). Ομοίως, οι εταίροι του IncluMusic δεσμεύονται να διατηρήσουν και να συνεχίσουν να παρέχουν τα εξής: το πρόγραμμα αυτοδιδασκαλίας IncluMusic, Μάθημα IncluMusic Εκπαιδευτικό εγχειρίδιο με εκπαιδευτικό περιεχόμενο Εγχειρίδιο για να διασφαλιστεί ότι άλλοι οργανισμοί τριτοβάθμιας μουσικής εκπαίδευσης μπορούν να αναπαράγουν το μάθημα. Λόγω της συνεχιζόμενης σημασίας του θέματος του έργου, οι εταίροι έχουν δεσμευτεί να πραγματοποιούν τακτικές συναντήσεις — τουλάχιστον κάθε έξι μήνες για τρία χρόνια μετά την ολοκλήρωση του έργου — για να αξιολογούν τη συνεχιζόμενη συνάφεια του εκπαιδευτικού υλικού και να καταρτίζουν σχέδιο δράσης για την αναθεώρησή του, όπου είναι απαραίτητο.

9.2 Συμπεριλάβετε πόρους υποστήριξης

Οι ακόλουθες ενότητες παρέχουν ολοκληρωμένες βιβλιογραφίες όλων των βιβλίων, άρθρων, οπτικοακουστικών υλικών και μουσικών παραδειγμάτων που χρησιμοποιήθηκαν κατά την ανάπτυξη αυτού του μαθήματος. Αυτοί οι πόροι είναι οργανωμένοι ανά ενότητα και υποδιαιρούνται περαιτέρω ανά συνεδρία για να υποστηρίξουν την εμπάθυση της μελέτης, την αναφορά και τη συνεχή επαγγελματική μάθηση.

Ενότητα 1: Σπουδές Αναπηρίας, Ειδική Παιδαγωγική και Ενταξιακή Μουσική Διδασκαλία

1. Snyder, S. L., Brueggemann, B. J., & Garland-Thomson, R. (Eds.). (2002). *Disability Studies: Enabling the Humanities*. Modern Language Association of America
2. Davis, L. J. (Ed.). (2017). *The Disability Studies Reader* (5th ed.). Routledge
3. Oliver, M. (1996). *Understanding Disability: From Theory to Practice*. Macmillan
4. Shakespeare, T. (2014). *Disability Rights and Wrongs Revisited* (2nd ed.). Routledge
5. Society for Disability Studies. (n.d.). Retrieved February 14, 2024, from <https://disstudies.org>
6. *Journal of Disability Policy Studies*. (n.d.). SAGE Publications. Retrieved February 14, 2024, from <https://journals.sagepub.com/home/dps>
7. Scotch, R. K. (2001). *From Good Will to Civil Rights: Transforming Federal Disability Policy* (2nd ed.). Temple University Press
8. Longmore, P. K. *Telethons - Spectacle, Disability, and the Business of Charity*
9. Pfeiffer, D. *Disability Studies Quarterly* (2002)
10. The Union of the Physically Impaired Against Segregation (UPIAS). (1976). *Fundamental Principles of Disability*
11. Oliver, M. (1990). *Politics Of Disablement*. Red Globe Press London
12. Barnes, C., Barton, L., Oliver, M. (2002). *Disability Studies Today*. Polity & Blackwell Publishers
13. Goodley, D. (2010). *Disability Studies - An Interdisciplinary Introduction*. SAGE Publications
14. Shakespeare, T. (2006). *Disability Rights and Wrongs*. Routledge
15. Goffman, E. (2022). *Stigma - Notes on the Management of Spoiled Identity*. Penguin Classics
16. Murphy, R. F. (2001). *The Body Silent*. W. W. Norton & Company
17. Grinker, R. R. (2008). *Unstrange Minds: Remapping the World of Autism*. Basic Books
18. Eyal, G. (2010). *The Autism Matrix*. Polity
19. Berube, M. (1998). *Life As We Know It: A Father, a Family, and an Exceptional Child*.
20. Wright, D. (2011). *Downs: The history of a disability (Biographies of Disease)*. OUP Oxford
21. Nadesan, M. H. (2005). *Constructing Autism: Unravelling the 'Truth' and Understanding the Social*. Routledge
22. McDonagh, P. (2008). *Idiocy: A Cultural History*. Liverpool University Press
23. Hacking, I. (2008). *Plasmare le persone. Corso al Collège del France (2004-2005)*. Quattroventi
24. Bogda, R. (1990). *Freak Show: Presenting Human Oddities for Amusement and Profit*. University of Chicago Press
25. Garland-Thomson, R. (2017). *Extraordinary Bodies: Figuring Physical Disability in American Culture and Literature*. Columbia University Press
26. Garland-Thomson, R. (Ed.). (1996). *Freakery: Cultural Spectacles of the Extraordinary Body*.

27. Fiedler, L. A. (1993). *Freaks: Myths and Images of the Secret Self*. Anchor
28. Stiker, H. J. (2013). *Corps infirmes et sociétés (3e éd.) Essais d'anthropologie historique: Essais d'anthropologie historique*. DUNOD
29. Tremain, S. L. (Ed.). (2005). *Foucault and the Government of Disability (Corporealities: Discourses Of Disability)*. University of Michigan Press
30. Davis, L. J. (1995). *Enforcing Normalcy: Disability, Deafness, and the Body*. Verso Books
31. Ladd, P. (2003). *Understanding Deaf Culture: In Search of Deafhood*. Multilingual Matters
32. Trent, J. W. (1996). *Inventing the Feeble Mind - A History of Mental Retardation in the United States*. University of California Press
33. Rapley, M. (2004). *The Social Construction of Intellectual Disability*. Cambridge University Press
34. O'Brien, G. (2016). *Framing the moron: The social construction of feeble-mindedness in the American eugenic era (Disability History)*. Reprint
35. Goddard, H. H. (2022). *The Kallikak Family: A Study in the Heredity of Feeble-Mindedness*. Legare Street Press
36. McDonagh, P. (Ed.). (2018). *Intellectual disability: A conceptual history, 1200–1900 (Disability History)*. Manchester University Press
37. Carlson, L. (2009). *The Faces of Intellectual Disability: Philosophical Reflections*. Indiana University Press
38. Goodey, C. F. (2011). *A History of Intelligence and "Intellectual Disability": The Shaping of Psychology in Early Modern Europe*. Ashgate
39. Deligny, F. (2013). *La Septième Face du dé*. Centre national du livre (CNL)
40. Deligny, F. (2004). *Graine de crapule*. Editions du Scarabée
41. Deligny, F. (1999). *A comme asile, suivi de "Nous et l'innocent"*. Dunod
42. McRuer, R. (2006). *Crip Theory: Cultural Signs of Queerness and Disability*.
43. McRuer, R., Mollow, A. (Eds.). (2012). *Sex and Disability*.
44. Connor, D. J., Ferri, B. A., Annamma (Eds.). (2015). *DisCrit—Disability Studies and Critical Race Theory in Education*, Teachers College Press
45. Puar, J. K. (2017). *The Right to Maim: Debility, Capacity, Disability*.
46. Mitchell, D. T., Antebi, S., Snyder, S. L. (Eds.). (2019). *The Matter of Disability: Materiality, Biopolitics, Crip Affect*. University of Michigan Press
47. Shildrick, M. (2009). *Dangerous Discourses of Disability, Subjectivity and Sexuality*. Palgrave Macmillan
48. Shildrick, M. (2002). *Embodying the Monster: Encounters with the Vulnerable Self*.
49. Shildrick, M., Mykitiuk, R. (2005) *Ethics Of The Body: Postconventional Challenges*. MIT Pr
50. Samuels, E. (2014). *Fantasies of Identification: Disability, Gender, Race*.
51. Cole, M. (Ed.). (2006). *Education, Equality and Human Rights: Issues of Gender, 'race', Sexuality, Disability and Social Class*. Routledge
52. Ray, S. J., Sibara, J. (2017). *Disability Studies and the Environmental Humanities*. Nebraska
53. Taylor, S. (2021). *Bestie da soma. Disabilità e liberazione animale*. Edizioni degli Animali
54. Bakan, M. B. (2018). *Speaking for Ourselves: Conversations on Life, Music, and Autism*. Oxford University Press
55. Lerner, N., Straus, J. (2006). *Sounding Off: Theorizing Disability in Music*. Routledge

56. Howe, B., Jensen-Moulton, S., Lerner, N., Straus, J. (2016). *The Oxford Handbook of Music and Disability Studies*. Oxford University Press
57. Straus, J. N. (2011). *Extraordinary Measures: Disability in Music*. Oxford University Press
58. Lubet, A. (2010). *Music, Disability, and Society*. Temple University Press
59. McKay, G. (2013). *Shakin' All Over: Popular Music and Disability*. University of Michigan Press
60. *** (2011). *Italian Journal of Disability Studies*. Vol. 1, No. 1
61. Eredics, B. N. (2018). *Inclusion in Action: Practical Strategies to Modify Your Curriculum*. Brookes Publishing
62. Booth, T., Ainscow, M. (2011). *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. Centre for Studies on Inclusive Education
63. Allan, A. A. (2022). Vision 2020: A review of 20 years of inclusion studies in music education. *Update: Applications of Research in Music Education*, 40(2), 47-55.
64. Djorem, S., Odović, G., Lukić, A., Milić, J., Joksimović, B., & Božinović, M. (2021). Knowledge and frequency of contacts as factors in forming primary school children attitudes towards peers with developmental disabilities.
65. Elpus, K. and Abril, C. (2011). High school music ensemble students in the United States. *Journal of Research in Music Education*, 59(2), 128-145. <https://doi.org/10.1177/0022429411405207>.
66. Grimsby, R. (2019). "Anything is better than nothing!" in service teacher preparation for teaching students with disabilities. *Journal of Music Teacher Education*, 29(3), 77-90. <https://doi.org/10.1177/1057083719893116>
67. Laes, T. and Westerlund, H. (2017). Performing disability in music teacher education: moving beyond inclusion through expanded professionalism. *International Journal of Music Education*, 36(1), 34-46. <https://doi.org/10.1177/0255761417703782>.
68. Salvador, K. (2010). Who isn't a special learner? a survey of how music teacher education programs prepare future educators to work with exceptional populations. *Journal of Music Teacher Education*, 20(1), 27-38. <https://doi.org/10.1177/1057083710362462>.
69. VanWeelden, K. and Whipple, J. (2013). Music educators' perceptions of preparation and supports available for inclusion. *Journal of Music Teacher Education*, 23(2), 33-51. <https://doi.org/10.1177/1057083713484585>.

Ενότητα 2: Ειδικές Μουσικές Μεθοδολογίες και Εργαστήρια Τεχνολογιών Υποβοήθησης

1. Salmon, Salmon, Shirley. (2016). How the Orff Approach Can Support Inclusive Music Teaching. 10.1093/acprof:oso/9780190234560.003.0003
2. Sun, HuiLi. (2017). Study on Orff's Music Teaching Method. 10.2991/iemss-17.2017.251
3. Anderson, William. (2012). The Dalcroze Approach to Music Education: Theory and Applications. *General Music Today*. 26. 27-33. 10.1177/1048371311428979. https://www.researchgate.net/publication/264159569_The_Dalcroze_Approach_to_Music_Education_Theory_and_Applications
4. Jaques-Dalcroze, E. (1930). Eurhythmics and its implications (F. Rothwell, Trans.). *The Musical Quarterly*, 16, 358-365

5. Juntunen, M.-L. (2016). The Dalcroze Approach: Experiencing and Knowing Music through the Embodied Exploration. In C. R Abril & B. Gault (Eds.) Approaches to Teaching General Music: Methods, Issues, and Viewpoints. Oxford University Press, 141-167.
6. Dalcroze Society of America, <https://dalcrozeusa.org/resources/publications/dalcroze-connections/>
7. Frego, R. J. D., Gillmeister, G., Hama, M., Liston, R. (2008). The Dalcroze Approach to Music Therapy-second edition. In Darrow, A. (Ed.) Introduction to approaches in music therapy. Silver Springs, MD: American Music Therapy Association;
https://www.academia.edu/51304119/The_Dalcroze_Approach_to_Music_Therapy
8. Bicknell, J., Alter, D., Anantawan, A., & McKeever, P. (2013). Disability and artistic performance: Reconsidering rehabilitation and assistive technology. Arts & Health, 5(2), 166-174.
<https://doi.org/10.1080/17533015.2012.737814>
9. Federici, Stefano & Scherer, Marcia. (2018). The Assistive Technology Assessment Process Model and Basic Definitions
10. Frid, Emma. (2019). Accessible Digital Musical Instruments—A Review of Musical Interfaces in Inclusive Music Practice. Multimodal Technologies and Interaction, 3(3), 57. <https://doi.org/10.3390/mti3030057>
11. Lubet, Alex. (2024). "AUMI in the Context of Adaptive Music" Improvising Across Abilities: Pauline Oliveros and the Adaptive Use Musical Instrument, edited by Thomas Ciufu et al., University of Michigan Press, pp. 73-77.
12. Pollak, D. (2009). Neurodiversity in Higher Education: Positive Responses to Specific Learning Differences. Ch. 10 Assistive Technology. Wiley.
13. Schuiling, F. (2023). Talking Scores and the Dismediation of Music Notation. Music Theory Online, 29(1), 88-105. <https://doi.org/10.30535/mto.29.1.3>
14. Example of a Disability Assessment Form <https://umanitoba.ca/sites/default/files/2021-10/um-disability-assessment-form.pdf>
15. Institute for Matching Person & Technology, Inc.
<https://sites.google.com/view/matchingpersontechnology/home>
16. National Autism Resources. PECS The Picture Exchange Communication System
<https://nationalautismresources.com/the-picture-exchange-communication-system-pecs/>

Video sources and informative materials

Συνεδρία 1: Το Μουσικό Σύστημα του Carl Orff MusicSystem:

1. Primary Music Lesson: Rhythmically Speaking – The Rhythm Game <https://www.youtube.com/watch?v=g7Wjl9x4N3U>
2. Primary Music Lesson: Rhythmically Speaking – The Rhythm Game <https://www.youtube.com/watch?v=g7Wjl9x4N3U>
3. Alunelul – Orff Rhythm music and dance <https://www.youtube.com/watch?v=gim1CiqEwYs>
4. Exercises with body percussion (movement, acting, chanting) https://www.youtube.com/watch?v=pf_xLrhjfl
5. Sing, Sing, Sing – Ensemble Orff <https://www.youtube.com/watch?v=SpLiR8ATC7M>
6. Orff Level I, Belmont "Take Five" <https://www.youtube.com/watch?v=cWRGafkyvqk>

Συνεδρία 2: Το Μουσικό Σύστημα του Jaques Dalcroze :

7. Metodología Jaques-Dalcroze

<https://www.youtube.com/watch?v=R3IKAYnNtPg>

8. Dalcroze Eurhythmics with Lisa Parker

https://www.youtube.com/watch?v=wEyyeoc_t-U

9. Dalcroze Eurhythmics Skipping Game with Greg Ristow https://www.youtube.com/watch?v=UWif5Xss_Ec

10. Dalcroze Eurhythmics at Winchester Community Music School <https://www.youtube.com/watch?v=7au6fl1oCzk>

11. The Longy Dalcroze Summer Program <https://www.youtube.com/watch?v=cULTkrWwvNQ>

Συνεδρία 3: Το Μουσικό Σύστημα του Zoltán Kodály

12. Documentary on the Kodály method

www.youtube.com/watch?v=z8nGJl-mbuw

<https://www.allianceamm.org/videos/kod%C3%A1ly-newlin-13/>

13. Historical influences on the Kodály method

www.youtube.com/watch?v=26hVmuQw-TQ

14. Safeguarding the folk tradition through Kodály method www.youtube.com/watch?v=PxWRPs2ns9Y

15. Overview of the characteristics of the Kodály method www.youtube.com/watch?v=5xPilvdo5jg

16. Elementary Music Teaching. Class warm up www.youtube.com/watch?v=A1J94jkbwCY

17. Musical literacy through the Kodály method in elementary school www.youtube.com/watch?v=BymslfWBwb0

18. University MuEd students engaged in music making through the Kodály method www.youtube.com/watch?v=q0dzENWRNDc

19. Teaching a new melody according to Kodály concept www.youtube.com/watch?v=CYpJ8s7PgUw

20. The Kodály philosophy www.youtube.com/watch?v=jTc0y3LH60M

21. The Kodály approach <https://www.allianceamm.org/videos/kod%C3%A1ly-mathias-03>

Συνεδρία 4: Η Θεωρία Μουσικής Μάθησης του Edwin Gordon

22. Introduction to Music Learning Theory www.youtube.com/watch?v=2vl3tSFC0HY

23. Basic elements of the Music Learning Theory www.youtube.com/watch?v=2t1X91olmts

24. Practical application of pattern instruction

<https://youtu.be/Ef2s-f8cJeM?list=PLSMqCvFJI4lNDS04HCL1o5UEJU8zjlkQZ>

25. Workshop by Wendy Valerio on Gordon's Music Learning Theory

<https://www.allianceamm.org/videos/gordon-valerio-03/>

26. Gordon's principle of sound-before-symbol <https://www.youtube.com/watch?v=EWbbVWrGNs4>

27. Practical applications of Gordon's Music Learning Theory www.youtube.com/watch?v=QUaqEkmJ1Ys&t=271s

28. Video on Gordon, presented by David Marshall <https://www.allianceamm.org/videos/gordon-marshall-13/>

29. Music Learning Theory Practical Applications, Part 1 www.youtube.com/watch?v=QUaqEkmJ1Ys&t=271s
30. Music Learning Theory Practical Applications, Part 2 www.youtube.com/watch?v=2P8X0MZFCw
31. Music Learning Theory Practical Applications, Part 3 www.youtube.com/watch?v=GTgXqg9rjzo
32. Music Learning Theory Practical Applications, Part 4 www.youtube.com/watch?v=cl1fq6rtehQ
33. Music Learning Theory Practical Applications, Part 5 www.youtube.com/watch?v=3Y73BAYWYeY
34. Music Learning Theory Practical Applications, Part 6 www.youtube.com/watch?v=zeLyAtNO2Lc

Συνεδρία 5: Προσαρμοσμένες/Υποστηρικτικές Τεχνολογίες, Λογισμικό και Εργαλεία για Επαυξητική/Εναλλακτική Μάθηση

35. Transforming Higher Education: AI as an Assistive Technology for Inclusive Learning
<https://www.youtube.com/watch?v=QMV3uzz7Slg>

Ενότητα 3: Νομικές και Ηθικές Αρχές της Ένταξης: Στρατηγικές για Αποτελεσματική Εφαρμογή

1. EU strategy 2010-2020 <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=89&furtherNews=yes&newsId=9835&langId=en>
2. EU strategy 2021-2030 <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1484&langId=it>
3. Organisation United Nations <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-Persons-with-disabilities.html>
4. World Health Organisation <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>
<https://www.who.int/standards/classifications/international-classification-of-functioning-disability-and-health>
5. Ainscow, M., Booth, T., & Dyson, A. (2006). Improving schools, developing inclusion. Routledge.
6. Florian, L., & Beaton, M. (2018). Inclusive pedagogy in action: getting it right for every child. *International Journal of Inclusive Education*, 22(8), 870–884.
<https://doi.org/10.1080/13603116.2017.1412513>
7. Pijl, S. J., Meijer, C. J., & Hegarty, S. (Eds.). (1997). Inclusive education: A global agenda. Psychology Press.
8. Sharma, U., Loreman, T., & Forlin, C. (2012). Measuring teacher efficacy to implement inclusive practices. *Journal of research in special educational needs*, 12(1), 12-21.
9. Slee, R. (2018). Inclusive Education isn't Dead, it Just Smells Funny (1st ed.). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780429486869>
10. Blazer, C. (2017). Review of the Research on Inclusive Classrooms: Academic and Social Outcomes for Students with and without Disabilities; Best Practices; and Parents' Perceptions of Benefits and Risks. Information Capsule. Volume 1701. Research Services, Miami-Dade County Public Schools.
11. Graham, L. J. (2020). Inclusive education in the 21st century. In *Inclusive education for the 21st century* (pp. 3-26). Routledge.
12. Kart, A. & Mehmet K. (2021). "Academic and Social Effects of Inclusion on Students without Disabilities: A Review of the Literature" *Education Sciences* 11, no. 1: 16. <https://doi.org/10.3390/educsci11010016>
13. Szumski G, Smogorzewska J, Grygiel P (2022) Academic achievement of students without special educational needs and disabilities in inclusive education–Does the type of inclusion matter?. *PLOS ONE* 17(7): e0270124. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0270124>

18. Pierangelo R. (2007) *Understanding, Developing, and Writing Effective IEPs: A Step-by-Step Guide for Educators*. Corwin Editors
19. Tomlinson C. A. (2014). *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners*. ASCD Publisher, USA
20. Tomlinson C. A. (2017) *How to Differentiate Instruction in Academically Diverse Classrooms*. ASCD Publisher, USA
21. Bakken, J.P., Obiakor, F.E. and Rotatori, A.F. (Ed.) *Behavioral Disorders: Identification, Assessment, and Instruction of Students with EBD* (*Advances in Special Education*, Vol. 22), Emerald Group Publishing Limited, Leeds, p. i. [https://doi.org/10.1108/S0270-4013\(2012\)0000022014](https://doi.org/10.1108/S0270-4013(2012)0000022014)
22. Bender, W. N. (2008). *Differentiating instruction for students with learning disabilities: Best teaching practices for general and special educators*. Corwin Press.
23. Blaz D. (2023) *Meeting the Needs of Diverse Learners in Wormeli, R. Differentiation: From planning to practice, grades 6-12*. Routledge.
24. Gray C. (2010) *The New Social Story Book: 10th Anniversary Edition*. Future Horizon Publisher.
25. (2012), "Behavioral Disorders: Identification, Assessment, and Instruction of Students with EBD"
26. Gregory, G. H. (Ed.). (2005). *Differentiating instruction with style: Aligning teacher and learner intelligences for maximum achievement*. Corwin Press.
27. Koegel, L. K., & LaZebnik, C. (2009). *Growing up on the spectrum: A guide to life, love, and learning for teens and young adults with autism and Asperger's*. Penguin.
28. Wilkinson, L. A. (2016). *A best practice guide to assessment and intervention for autism spectrum disorder in schools*. Jessica Kingsley Publishers.
29. Kluth, P., & Danaher, S. (2014). *From Text Maps to Memory Caps*.
30. McTighe J & Wiggins (2005). *Understanding by Design*. Pearson Publisher
31. Novak K. (2022) *UDL Now!: A Teacher's Guide to Applying Universal Design for Learning in Today's Classrooms*. CAST Publisher
32. Willkomm T. (2013). *Assistive Technology Solutions in Minutes: Ordinary items, extraordinary solutions*. University of New Hampshire, Institute on Disability, Assistive Technology in New Hampshire (ATINNH)
33. DuFour, R., & DuFour, R. (2013). *Learning by doing: A handbook for professional learning communities at work TM*. Solution Tree Press.
34. Fisher, D., & Frey, N. (2021). *Better learning through structured teaching: A framework for the gradual release of responsibility*. ASCD.
35. Freire, P. (2020). *Pedagogy of the oppressed*. In *Toward a sociology of education* (pp. 374-386). Routledge.
36. Gay, G. (2018). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice*. Teachers college press.
37. Henderson, A. T., & Mapp, K. L. (2002). *A New Wave of Evidence: The Impact of School, Family, and Community Connections on Student Achievement*. Annual Synthesis, 2002.
38. McLeskey, J., Billingsley, B., Brownell, M. T., Maheady, L., & Lewis, T. J. (2019). What are high-leverage practices for special education teachers and why are they important? *Remedial and Special Education*, 40(6), 331-337
39. Nieto, S. (1992). *Affirming diversity: The sociopolitical context of multicultural education*. Longman, 10 Bank Street, White Plains, NY 10606.
40. Overton, S. (2016). *Collaborating with families: A case study approach*. Waveland Press.

Video sources and informative materials

Συνεδρία 2: Νομοθεσία και Κανονισμοί που Διέπουν την Ενταξιακή Εκπαίδευση

1. <https://study.com/academy/lesson/what-is-an-iep-definition-examples-objectives.html>
2. Inclusive Europe website <https://www.inclusion-europe.eu/self-advocacy/>
3. European Agency for Special Needs and Inclusive Education <https://www.european-agency.org/>

Session 4: Differentiated Instruction and Universal Design for Learning

4. Social Stories <https://carolgraysocialstories.com/social-stories/what-is-it/>

Ενότητα 4: Ενσυνειδητότητα και Συμπεριληπτική Μουσική Εκπαίδευση

1. Czajkowski, Anne-Marie Louise (2018) Mindfulness for musicians: The effects of teaching 8-week mindfulness courses to student musicians in higher education. PhD thesis, University of Leeds
2. Czajkowski, A-M. L., Greasley, A. E. & Allis, M. (2020): A mixed methods study investigating the effects of 8-week mindfulness courses on music students at a leading conservatoire, *Musica Scientiae*, Volume 26, Issue 2 <https://doi.org/10.1177/1029864920941570>
3. Anderson, T., Sureh, M., Farb, N. AS, Meditation Benefits and Drawbacks: Empirical Codebook and Implications for Teaching, *Journal of Cognitive Enhancement*, June 2019 [10.1007/s41465-018-00119-y](https://doi.org/10.1007/s41465-018-00119-y)
4. Ferrer, E., Lew, P., Jung, S. M., Janeke, E., Garcia, M., Peng, C., et al. (2014). Playing music to relieve stress in a college classroom environment. *College Student Journal*, 48(3), 481–494. <http://www.ingentaconnect.com/content/prin/csj/2014/00000048/00000003/art00017?crawler=true#expand/collapse>.
5. Harmon, L., Troester, K., Pickwick, T., & Pelosi, G. (2008). The effects of different types of music on cognitive abilities. *Journal of Undergraduate Psychological Research*, 3, 41–46. <http://library.wcsu.edu/dspace/bitstream/0/456/1/harmon.pdf>.
6. Madden, C. (2017). Generation Z: Online masterclass launch. <https://clairemadden.com/generation-z-online-masterclass-launch/>
7. Robinson, K. (2010, October). Changing education paradigms [Video file]. https://www.ted.com/talks/ken_robinson_changing_education_paradigms.
8. Lazarus, R. S., *Psychological Stress and the Coping Process*, McGraw-Hill, New York, 1966
9. Lazarus, R. S., *Emotion and Adaptation*, Oxford University Press, New York, 1991
10. Bandura, A., Self-efficacy mechanism in human agency, *Am. Psychol.*, 37, 122, 1982
11. Scheier, M. F. and Carver, C. S., Effects of optimism on psychological and physical well-being: theoretical overview and empirical update, *Cognit. Ther. Res.*, 16, 201, 1992.
12. Seligman, M. E. P., *Helplessness: On Depression Development and Death*, Freeman, San Francisco, CA, 1975
13. Seligman, (1975). Maier, S. F. and Seligman, M. E. P., Learned helplessness: theory and evidence, *J. Exp. Psychol. Gen.*, 105, 3, 1976
14. Lieberman, M. A., The effects of social support on response to stress, in *Handbook of Stress Management*, Goldberg, G. and Bresnitz, D. S., Eds., Free Press, New York, 1983
15. Coyne, J. C. and Downey, G., Social factors and psychopathology: stress, social support, and coping process, *Ann. Rev. Psychol.*, 42, 401, 1991

16. Dubbert, P. M., Exercise in behavioral medicine, *J. Consult. Clin. Psychol.*, 60, 613, 1992
17. Michinsky P.M (1987): Psychology applied to Work an introduction to Industrial Organisational Psychology
18. Batson, C. D. (2009). These things called empathy: Eight related but distinct phenomena. In J. Decety & W. J. Ickes (Eds.), *Social neuroscience series: The social neuroscience of empathy* (pp. 3-16). MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/9780262012973.003.0002>
19. Weisz, E., Ong, D. C., Carlson, R. W., & Zaki, J. (2020). Building empathy through motivation-based interventions. *Emotion*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1037/emo0000929>
20. Brackett, M. A., & Katulak, M. A. (2007). Emotional intelligence in the classroom: Skill-based training for teachers and students. In J. Ciarrochi & J. D. Mayer (Eds.), *Applying emotional intelligence: A practitioner's guide* (pp. 1-27). Psychology Press
21. Jennings, P. A., & Greenberg, M. T. (2009). The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research*, 79(1), 491-525. <https://doi.org/10.3102/0034654308325693>
22. Rimm-Kaufman, S. E., & Hamre, B. K. (2010). The role of psychological and developmental science in efforts to improve teacher quality. *Teachers College Record*, 112, 2988-3023
23. Pianta, R. C., & Hamre, B. K. (2009). Conceptualization, measurement, and improvement of classroom processes: Standardized observation can leverage capacity. *Educational Researcher*, 38(2), 109-119. <https://doi.org/10.3102/0013189X09332374>
24. Butler, R. (2012). Striving to connect: Extending an achievement goal approach to teacher motivation to include relational goals for teaching. *Journal of Educational Psychology*, 104(3), 726-742. <https://doi.org/10.1037/a0028613>
25. Karen, Aldrup, Bastian, Carstensen, Uta Klusmann. (2022). Is Empathy the Key to Effective Teaching? A Systematic Review of Its Association with Teacher-Student Interactions and Student Outcomes

Video sources and informative materials

Συνεδρία 1: Εισαγωγή στη Ενσυνειδητότητα

1. Definition of Mindfulness <https://eu-lti.bbcollab.com/recording/24dd9a1088f14e4485a2afaa35e0a811>
2. More about Mindfulness <https://youtu.be/B6qP15QiguE>
3. What is mindfulness and how to practice in your every day life <https://www.youtube.com/watch?v=7-1Y6IbAxdM>
4. Why mindfulness is necessary to be applied in music teaching for university students <https://www.youtube.com/watch?v=hW9B8SSjmas>
5. Benefits of mindfulness for teachers <https://www.youtube.com/watch?v=Rjc57hXNcwl>

Session 2: Mindfulness & Music: Improve Self-Awareness, Self-Esteem, and Create Balance in Life.

How to Awake our Senses and our Ability to Pay Attention

6. How to connect with our body <https://youtu.be/DA1NGOTbrZ8>
7. Practice of Body Scan <https://youtu.be/BKFKAsUKp0Y>
8. Guided meditation practice with Jon Kabat-Zinn <https://www.youtube.com/watch?v=7WnZisfYMsE>
9. Develop your mindfulness <https://youtu.be/3uJOfQ0NAp8>

Session 3: Mindful listening and awareness of sound: The importance of mindful listening in music for teacher and student

- 10. Mindful listening <https://youtu.be/9tDVNrBf3-g>
- 11. Practice mindfulness listening <https://www.youtube.com/watch?v=EkBM5EfFyME>
- 12. The importance of mindful listening for teachers and students https://youtu.be/KOaD_ywDQsk

Session 4: Stress theory, stress and anxiety management; how mindfulness can help to deal with stress and anxiety for better life, performances and relationships

- 13. Stress test <http://isma.org.uk/wp-content/uploads/2013/08/Stress-Questionnaire.pdf>
- 14. The importance of mindfulness in stress management <https://youtu.be/UuvOwQg22LI>
- 15. The importance of conscious breathing https://www.youtube.com/watch?v=05IUStly_wc
- 16. Practice by Jon Kabat-Zinn <https://www.youtube.com/watch?v=MUxwA1TDMnY>
- 17. Formal and informal mindfulness practice <https://youtu.be/HstqN8FLPbU>

Session 5: Empathy and Understanding: Developing Self-Awareness and Empathy as Teachers. Effective Communication and Active Listening. Adaptation and Personalisation of Teaching: How to Adapt the Teaching Method to Meet the Specific Needs of Students with Disabilities

- 18. What is Empathy? <https://www.bing.com/videos/riverview/relatedvideo?q=Empathy%20and%20understanding:%20developing%20self-awareness%20and%20empathy%20as%20teachers.%20Effective%20communication%20and%20active%20listening.%20&mid=BDBA67E920890E59D399BDBA67E920890E59D399&ajaxhist=0>
- 19. Empathy in the Classroom <https://www.bing.com/videos/riverview/relatedvideo?q=Empathy+in+the+teaching+process+&&mid=5409CF006D3988A4BC565409CF006D3988A4BC56&FORM=VRDGAR>
- 20. What is active listening? <https://www.bing.com/videos/riverview/relatedvideo?q=Effective%20communication%20and%20active%20listening%20in%20classroom%20with%20students%20&mid=67E7D207E658940B7A0467E7D207E658940B7A04&ajaxhist=0>
- 21. Empathic relationships <https://www.youtube.com/watch?v=diCdMVI8Y-4>
- 22. How to work on our emotions https://www.youtube.com/watch?v=07a_q7m6ZOI
- 23. How to stay present when there are uncomfortable emotions <https://www.youtube.com/watch?v=t5Ka2RS0UC4>
- 24. Improving communication skills & relationships https://www.youtube.com/watch?v=j_OeQxoJJ9o

Session 6: Mindfulness in the Creative process: How to Foster Creativity in Music

- 25. Mindfulness and creativity <https://youtu.be/kHOa-jpmbrY>

Module 5: Music Therapy, Music and Health

1. DeNora, T. (2000). *Music in Everyday Life* (1st ed.). Cambridge University Press
2. Ferrari, L., mas-Herrero, E., Zattore, R. J., Ripolles, P., Gomez-Andres, A., Alicart, H., Olive, G., Marco-Pallares, J., Antonijoan, R. M., Valle, M., Riba, J., & Rodriguez-Fornells, A. (2019). Dopamine modulates the reward experiences elicited by music. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(9), 3793-3798. <http://doi.org/10.1073/pnas.1811878116>
3. Perisco, G., Antolini, L., Vergani, P., Costantini, W., tardi, M.T., & Bellotti, L. (2017). Maternal singing of lullabies during pregnancy and after birth: Effects on mother-infant bonding and on newborns' behaviour. *Concurrent Cohort Study. Women and Birth*, 30(4), e214-e220. <https://doi.org/10.1016/j.wombi.2017.01.007>
4. Edwards, J. (2008). The Use of Music in Healthcare Contexts: A Select Review of Writings From the 1890s to the 1940s. *Voices: A World Forum for Music Therapy*, 8(2). <https://doi.org/10.15845/voices.v8i2.428> <https://voices.no/index.php/voices/article/view/1781/1542>
5. Wallis, L. (2013). The Power of the Lullaby. *AJN, American Journal of Nursing*, 113(7), 15. <https://doi.org/10.1097/01.naj.0000431902.81613.ff>
6. Stige, Brynjulf, 'Health Musicking: A Perspective on Music and Health as Action and Performance', in Raymond MacDonald, Gunter Kreutz, and Laura Mitchell (eds), *Music, Health, and Wellbeing* (Oxford, 2012; online edn, Oxford Academic, 24 May 2012), <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199586974.003.0014>
7. Alvin, J., & Warwick, A. (1992). *Music Therapy for the Autistic Child* (2nd ed.). Oxford University Press
8. *Music Therapy by Juliette Alvin (1975-06-07)*. (2021). Basic Books
9. Andsell, G. & DeNora, T. (2016). *Musical Pathways in Recovery Community Music Therapy and Mental Wellbeing*. Routledge Ed.
10. Jacobsen, S., Pedersen, I., Bonde, L.O. (2019) *A Comprehensive Guide to Music Therapy 2nd Ed.: Theory, Clinical Practice, Research and Training*.
11. Brian Abrams, Wigram, T., Pedersen, I. N., & Bonde, L. O. (2002). *A comprehensive guide to music therapy: Theory, clinical practice, research and training*. London: Jessica Kingsley. 384 pages. ISBN 1-84310-083-5, *Music Therapy Perspectives*, Volume 21, Issue 1, 2003, Pages 51-52, <https://doi.org/10.1093/mtp/21.1.51>
12. Bruscia, K. (1998a) *Defining music therapy*. Barcelona Publishers
13. Wigram, T. (2017). *Improvisation*. Jessica Kingsley Publishers
14. Wigram, T. & Grocke, D. (2006). *Receptive Methods in Music Therapy: Techniques and Clinical Applications for Music Therapy Clinicians, Educators and Students*. Jessica Kingsley Publishers
15. Berger, D. S. (2008). *Music Therapy, Sensory Integration and the Autistic Child*. Jessica Kingsley
16. Bharathi, G., Jayaramayya, K., Balasubramanian, V., & Vellingiri, B. (2019). The potential role of rhythmic entrainment and music therapy intervention for individuals with autism spectrum disorders. *Journal of Exercise Rehabilitation*, 15(2), 180-186. <https://doi.org/10.12965/jer.1836578.289>
17. Eren, B. (2015). The Use of Music Interventions to Improve Social Skills in Adolescents with Autism Spectrum Disorders in Integrated Group Music Therapy Sessions. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 197, 207-213. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.07.125>
18. Oldfield, A. (2006). *Interactive Music Therapy in Child and Family Psychiatry* (1st ed.). Jessica Kingsley Publishers

19. Mössler, K., Schmid, W., Aßmus, J., Fusar-Poli, L., & Gold, C. (2020). Attunement in Music Therapy for Young Children with Autism: Revisiting Qualities of Relationship as Mechanisms of Change. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 50(11), 3921–3934. <https://doi.org/10.1007/s10803-020-04448-w>
20. Pavlicevic, M. (1997). *Music Therapy in Context: Music, Meaning and Relationship* (1st ed.). Jessica Kingsley Publishers
21. Prevener, W. (2000). 'Musical Interaction and Children with Autism'. In S. Powell (ed) *Helping Children with Autism to Learn*. London, David Fulton Publishers
22. Salomon-Gimmon, M., & Elefant, C. (2018). Development of vocal communication in children with autism spectrum disorder during improvisational music therapy. *Nordic Journal of Music Therapy*, 28(3), 174–192. <https://doi.org/10.1080/08098131.2018.1529698>
23. Thompson, G. A., & Elefant, C. (2019). "But I want to talk to you!" Perspectives on music therapy practice with highly verbal children on the autism spectrum. *Nordic Journal of Music Therapy*, 28(4), 347–359. <https://doi.org/10.1080/08098131.2019.1605616>
24. Trevarthen, C., Robarts, J., Papoudi, D., & Aitken, K. (1998). *Children with Autism: Diagnosis and Intervention to Meet Their Needs* (2nd ed.). Jessica Kingsley
25. Tustin, F. (2021). *Autistic States in Children* (Routledge Classics) (3rd ed.). Routledge
26. Williams, D. (1998). *Nobody Nowhere: The Remarkable Autobiography of an Autistic Girl* (New edition). Jessica Kingsley Publishers
27. Moreno, R., & Mayer, R. E. (2002). Learning science in virtual reality multimedia environments: Role of methods and media. *Journal of Educational Psychology*, 94(3), 598–610. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.94.3.598>
28. Bertolami, M. D., & Martino, L. A. (2002, March). Music therapy in a private school for visually impaired and multiply handicapped children. In *Voices: A World Forum for Music Therapy* (Vol. 2, No. 1)
29. Chorro, M. M. (2009). BRAILLE MUSIC EDITION, A SINGLE INTEGRATED AND ACCESSIBLE FORMAT. In *INTED2009 Proceedings* (pp. 2506-2511). IATED
30. Kocur, I., & Resnikoff, S. (2002). Visual impairment and blindness in Europe and their prevention. *British Journal of Ophthalmology*, 86(7), 716-722
31. Mackenzie, I., & Smith, A. (2009). Deafness—the neglected and hidden disability. *Annals of Tropical Medicine & Parasitology*, 103(7), 565-571
32. McInnes, J., & Treffry, J. A. (1993). *Deaf-blind infants and children: A developmental guide*. University of Toronto Press
33. Ockelford, A. (2000). Music in the education of children with severe or profound learning difficulties: Issues in current UK provision, a new conceptual framework, and proposals for research. *Psychology of Music*, 28(2), 197-217
34. Park, H. Y. (2015). How useful is braille music?: A critical review. *International Journal of Disability, Development and Education*, 62(3), 303-318
35. Sapp, W. (2011). Somebody's jumping on the floor: Incorporating music into orientation and mobility for preschoolers with visual impairments. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 105(10), 715-719
36. Aigen K. (2014). *The Study of Music Therapy: Current Issues and Concepts*. Routledge Taylor & Francis
37. McFerran K. (2010) *Adolescents, Music and Music Therapy: Methods and Techniques for Clinicians, Educators and Students*. Jessica Kingsley Publishers

38. Porter, S., McConnell, T., McLaughlin, K., Lynn, F., Cardwell, C., Braiden, H. J., Boylan, J., Holmes, V., & Music in Mind Study Group (2017). Music therapy for children and adolescents with behavioural and emotional problems: a randomised controlled trial. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*, 58(5), 586–594. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12656>
39. Ferrari, L., mas-Herrero, E., Zattore, R. J., Ripolles, P., Gomez-Andres, A., Alicart, H., Olive, G., Marco-Pallares, J., Antonijoan, R. M., Valle, M., Riba, J., & Rodriguez-Fornells, A. (2019). Dopamine modulates the reward experiences elicited by music. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(9), 3793–3798. <http://doi.org/10.1073/pnas.1811878116>
40. Levitin, D. J. (2009) *The World in Six Songs: how the musical brain created human nature*. Dutton
41. Perisco, G., Antolini, L., Vergani, P., Costantini, W., Tardi, M. T., & Bellotti, L. (2017). Maternal singing of lullabies during pregnancy and after birth: Effects on mother-infant bonding and on newborns' behaviour. *Concurrent Cohort Study. Women and Birth*, 30(4), e214-e220. <https://doi.org/10.1016/j.wombi.2017.01.007>
42. *The Story of Music: From Babylon to the Beatles: How Music Has Shaped Civilisation* by Howard Goodall (2014-01-07). (2021). Pegaus
43. Wallis, L. (2013). The Power of the Lullaby. *AJN, American Journal of Nursing*, 113(7), 15. <https://doi.org/10.1097/01.naj.0000431902.81613.ff>

Video sources and informative materials

Session 1: Music and Health

1. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/08098130009477985>

Session 2: What is Music Therapy?

2. www.mindmusic.ie
3. EMTC <https://emtc-eu.com/>
4. Professional Music Therapy Associations Cyprus <http://www.cymta.org/>
5. Professional Music Therapy Associations Italy <https://www.aim-musicoterapia.it/association/>
<http://musicoterapia.it/>
6. Professional Music Therapy Associations Ireland <http://www.iacat.ie/>
7. Professional Music Therapy Associations Romania <http://www.muzicoterapie.com/>

Session 3: Music Therapy Experiences with Students with Additional Needs

8. Music Therapy and Autism <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6956617/>
9. Music and Social Interaction <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815041191>
10. Music Therapy sessions from Nordoff Robbins https://youtu.be/_CuAjiU7RBg?si=0R2avcftAX47ZSe3
11. Ted Talks: what is Dyslexia <https://youtu.be/zafiGBrFkRM?feature=shared>
12. Dyslexia – In tune but out of time <https://www.bps.org.uk/psychologist/dyslexia-tune-out-time>
13. Dyslexia as a superpower with Keira Knightley and Orlando Bloom <https://youtu.be/gtFKNPrJhJ4?feature=shared> https://youtu.be/-_ij_ZyDwVI?feature=shared
14. <https://asiam.ie/>

15. <https://www.bamt.org/resources/bamt-information-leaflets>
16. <https://www.matd.org.uk/>
17. Feeling Sound with Evelyn Glennie <https://www.youtube.com/watch?v=Gl2a6w6sTAs>
18. How to Truly Listen by Evelyn Glennie <https://www.youtube.com/watch?v=IU3V6zNER4g>
19. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0960982214000621>
20. What is ADHD https://youtu.be/vQRh_VMA7Vc?si=7kmlQpmpKydIRaC9
21. Neuroscience: ADHD <https://youtu.be/w8JnDhp83gA?feature=shared>
Failing at normal <https://youtu.be/JiwZQNYlGQI?feature=shared>
22. www.cdc.gov
<https://search.cdc.gov/search/?query=ADHD&dpag=1>
23. <https://adhdireland.ie/general-information/what-is-adhd/>
24. <https://psychcentral.com/adhd/adhd-music>
25. Lancet Study (2017) [https://www.thelancet.com/journals/lanpsy/article/PIIS2215-0366\(17\)30049-4/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanpsy/article/PIIS2215-0366(17)30049-4/fulltext)
26. <https://www.sciencedaily.com/releases/2014/06/140618100536.htm>
27. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2017.02044/full>
28. What is Dyspraxia? <https://youtu.be/ahXRdWjBEjc?si=OqqqxfPkOy69zIA>
29. Understanding Dyspraxia <https://youtu.be/6a5zF6GKJxY?si=iyealve0A7v4PdUE>
30. <https://www.bbc.com/news/av/health-40588629>
31. Special Education Resources: How to Use Music to Help a Child Develop Motor Skills
<https://youtu.be/xiVTrFbxnyo?si=pem2MhR7DuddfbMY>
32. <https://online.ucpress.edu/mp/article-abstract/27/4/271/62454/Music-Supported-Training-is-More-Efficient-than>

Session 4: Music Therapy Experiences with Students with Sensory Impairments

33. <https://braillemusiceditor.com/>
34. www.rnib.org.uk
35. <https://www.matd.org.uk/>

Session 5: Music Therapy and Mental Health

36. <https://youtu.be/HRE624795zU>
37. <https://www.pnas.org/content/116/9/3793>
38. <https://youtu.be/KVX8j5s53Os>
39. Music and Mood <https://youtu.be/2WJhax7Jmxs>
40. Music and Mood https://youtu.be/Xsp3_aPMTw
41. Music and Mood <https://youtu.be/VZRgiuAXRAs>
42. Early Music Interactions by Colwyn Trevarthen https://youtu.be/HLL_tB60hqM
43. Report on Music Therapy and Depression
<https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD004517.pub3/full>
44. Navigating Brilliance and Madness <https://youtu.be/-7Tep6m9wRI>

Module 6: Inclusive MuEd and Community Music

1. DeNora, T. (2000). *Music in Everyday Life* (1st ed.). Cambridge University Press
2. Bartleet, B-L. & Higgins, L. (2018). *The Oxford Handbook of Community music*. Oxford University Press: New York
3. Clements, A. C. (Ed.). (2010). *Alternative Approaches in Music Education: Case studies from the Field*. Lanham, MA: Rowman & Littlefiend
4. DeLorenzo, C.L., (2016). *Giving Voice to Democracy in Music Education*. Routledge
5. Higgins, L. (2012). *Community music in theory and in practice*. Oxford University Press: New York
6. Lind, V. R. & McKoy, C. L. (2016). *Culturally Responsive Teaching in Music Education: From Understanding to Application*. New York: Routledge
7. McPherson, G. E. & Welch, G. F. (2018). *Special needs, community music and adult learning*. An Oxford Handbook of Music Education, Vol. 4. Oxford University Press: New York
8. McPherson, G. & Welch, F. G. (2018). *Music and Music Education in People' s Lives*. An Oxford Handbook of Music Education, Vol. 1. Oxford University Press
9. Moser, P. & MacKay, G. (2005). *Community Music: A Handbook*. Russel House Publishing
10. O' Neill, S. (2017). *21st Century Music Education: Informal Learning and Non-Formal Teaching*. Canadian Music Educators' Association
11. Veblen, K. K., Messenger, S. J., Silverman, M. & Elliott, D. J. (2013). *Community music today*. Rowman & Littlefield: New York
12. Abril, C. R. (2009). Responding to culture in the instrumental music program: A teacher's journey. *Music Education Research*, 11(1), 77-91.
13. Allsup, R. E. (2010). On pluralism, inclusion and musical citizenship. *Nordic Research in Music Education*. Yearbook Vol. 12, 9-30.
14. Campbell, P. S. et al. (2005). *Cultural diversity in music education*. Brisbane: Australian Academic Press.
15. Campbell, P. S. & Higgins, L. (2015). Intersections between ethnomusicology, music education and community music. In S. Pettan (Ed.), *Applied Ethnomusicology*, (p. 638-388). New York: Oxford University Press.
16. Gay, G. (2000). *Culturally responsive teaching: Theory, research and practice*. New York: Teachers College Press.
17. Hollins, E. R. (1996). *Culture in school learning: Revealing the deep meaning*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum
18. Lind, V. & McCoy, C. (2016). *Culturally responsive teaching in music education*. Routledge.
19. Mixon, K. (1999). Engaging and educating students with culturally responsive performing ensembles. *Music Educators Journal*, 95, 66-73.
20. Schippers, H. (2010). *Facing the music: Shaping music education from a global perspective*. New York: Oxford University Press.
21. Small, C. (1999). Musicking-the meanings of performing and listening. *Music Education Research*, 1(1), 9-21.
22. Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley
23. Brown, J. D. (2010). A stereotype, wrapped in a Cliché, inside a caricature: Russian foreign policy and orientalism. *Politics*, 30(3), 149-159.

24. Bell, A., Bonin, D., Pethrick, H., Antwi-Nsiah, A., & Matterson, B. (2020). Hacking, disability, and music education. *International Journal of Music Education*, 38(4), 657-672.
25. Elvers, P., Fischinger, T., & Steffens, J. (2017). Music listening as self-enhancement: effects of empowering music on momentary explicit and implicit self-esteem. *Psychology of Music*, 46(3), 307-325
26. Fan, S. and Kashima, E. (2021). You are always one of us: the role of implicit theories of ethnicity in host country national s' view of co-ethnic expatriates. *Asian Journal of Social Psychology*, 25(2), 302-318
27. Jablonski, N. G. (2021). Skin color and race. *American journal of physical anthropology*, 175(2), 437-447.
28. Kliegr, T., Bahník, Š., & Fürnkranz, J. (2021). A review of possible effects of cognitive biases on interpretation of rule-based machine learning models. *Artificial Intelligence*, 295, 103458
29. Harwood, J., Qadar, F., & Chen, C. (2016). Harmonious contact: stories about intergroup musical collaboration improve intergroup attitudes. *Journal of Communication*, 66(6), 937-959.
30. Markus, H., & Moya, P. M. (2010). *Doing race: 21 essays for the 21st century*
31. Miranda, D. and Gaudreau, P. (2018). Music and cultural prejudice reduction: a review. *Musicae Scientiae*, 24(3), 299-312
32. Neto, F., Pinto, M., & Mullet, E. (2015). Can music reduce anti-dark-skin prejudice? a test of a cross-cultural musical education programme. *Psychology of Music*, 44(3), 388-398.
33. Omi, M., & Winant, H. (2014). *Racial formation in the United States*. Routledge
34. Spaulding, S. (2021). Beliefs and biases. *Synthese*, 199(3-4), 7575-7594.
35. Payne, B. K., Vuletich, H. A., & Brown-Iannuzzi, J. L. (2019). Historical roots of implicit bias in slavery. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(24), 11693-11698.
36. Pettigrew, T. F., & Meertens, R. W. (1995). Subtle and blatant prejudice in Western Europe. *European Journal of Social Psychology*, 25(1), 57-75.
37. Tajfel, H., & Turner, J. C. (2004). The social identity theory of intergroup behavior. In *Political psychology* (pp. 276-293). Psychology Press
38. Quilian, L. (2008). Does unconscious racism exist?. *Social Psychology Quarterly*, 71(1), 6-11.
39. VanDeusen, A. (2019). A cultural immersion field experience: examining preservice music teachers' beliefs about cultural differences in the music classroom. *Journal of Music Teacher Education*, 28(3), 43-57
40. Yoo, H. (2022). The concept of cultural humility as it relates to instructional practices in the general music classroom. *Journal of General Music Education*, 36(2), 5-12.
41. Culcasi, I., Cinque, M., Manasia, L., & Ianoş, G. (2023). e-Service-Learning for more digital and inclusive EU Higher Education systems: a new e-SL Design Framework. *RIDAS. Revista Iberoamericana de Aprendizaje-Servicio*, (16), 159-182.
42. Folkestad, G. (2006). Formal and informal learning situations or practices vs formal and informal ways of learning. *British journal of music education*, 23(2), 135-145.
43. Forrester, S. H. (2019). Community engagement in music education: Preservice music teachers' perceptions of an urban service-learning initiative. *Journal of Music Teacher Education*, 29(1), 26-40.
44. Furco, A. (2014). Issues of definition and program diversity in the study of service-learning. In *Studying service-learning* (pp. 13-33). Routledge.
45. Gilbert, D. (2018). "it's just the way i learn!": inclusion from the perspective of a student with visual impairment. *Music Educators Journal*, 105(1), 21-27.

46. Kely Mc-Hale, J. (2018). Equity in music education: exclusionary practices in music education. *Music Educators Journal*, 104(3), 60-62.
47. Robinson, N. (2016). Developing a critical consciousness for diversity and equity among preservice music teachers. *Journal of Music Teacher Education*, 26(3), 11-26.
48. Rickson, D. and Warren, P. (2017). Music for all: including young people with intellectual disability in a university environment. *Journal of Intellectual Disabilities*, 22(3), 279-293.
49. Saavedra, J. A., Ruiz, L., & Alcalá, L. (2022). Critical Service-Learning Supports Social Justice and Civic Engagement Orientations in College Students. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 28(1), 1-27.
50. Sindberg, L. (2019). Band project: a model for service learning. *Update Applications of Research in Music Education*, 38(2), 37-45.
51. Walden, J. (2020). A pile of drums: Putting theory into practice in culturally diverse music education. *International Journal of Music Education*, 38(1), 79-92.

Video sources and informative materials

Introduction

1. Hospitality in Community Music <https://www.youtube.com/watch?v=H9EVR7GCaxI>
2. Hospitable Approaches to Community Music scholarship https://www.youtube.com/watch?v=WL_Odu9Xvy8
3. The community musicians' doing-knowing <https://www.youtube.com/watch?v=vZmVegilUHE>
4. Social Impact of Community Music <https://www.youtube.com/watch?v=-Lf6WX32vk8>
5. The many ways of community music https://euccc-my.sharepoint.com/personal/y_miralis_euc_ac_cy/Documents/Documents/MuEd/Articles/Community%20music/Veblen,%20The%20many%20ways%20of%20community%20music.pdf

Session 2: Participation and Collaboration

6. Body percussion warm up <https://www.youtube.com/watch?v=zsXOehynKJ8>
7. Drum call <https://www.youtube.com/watch?v=AZSZcniI22qE>
8. Ted Talk about drum circles <https://www.youtube.com/watch?v=SLeRkoHynQQ>
9. Do you speak djembe <https://www.youtube.com/watch?v=5uB9xzYL1DU>
10. Djembe drumming as healing for trauma https://www.youtube.com/watch?v=TyH0joQf7_A
11. Facilitating drum circles <https://www.youtube.com/watch?v=8tUcHWIU5FY>
12. Rhythm, the pulse of life <https://www.youtube.com/watch?v=-F6czP42Lhw>
13. Making music together https://www.youtube.com/watch?v=iR_ejKpFhxM
14. Pass the sound www.passthesound.com
<https://www.youtube.com/@PasstheSound>
15. Vocal improvisation game <https://www.youtube.com/watch?v=dZePVD0N1so>
16. Rumble ball <https://www.youtube.com/watch?v=3mTHL2Ro9Nw>
17. Conducted improvisation <https://www.youtube.com/watch?v=dGdZhEGLVRs>
18. Guided improvisation <https://www.youtube.com/watch?v=4bwfxqJYyc>
19. Sound painting <https://www.youtube.com/watch?v=6TYrYvXF0sI>
20. Sound painting with children's choir <https://www.youtube.com/watch?v=aeFPutGDMtU>

Session 3: Contextualisation and Cultural Democracy

21. Culturally responsive teaching www.understood.org/en/articles/what-is-culturally-responsive-teaching

Session 5: Service-learning as a practical tool for promoting inclusivity

22. Examples and case studies of service-learning initiatives in music education

https://www.uniservitate.org/featured_item/development-of-community-music-projects/

https://youtu.be/JN776FlaFdA?si=ZXujle-K_FcxMibY

Μέρος VI: Εκπαίδευση άλλων ιδρυμάτων

10. Πώς να χρησιμοποιήσετε αυτό το εγχειρίδιο

Αυτό το μάθημα και το συνοδευτικό εγχειρίδιο έχουν σχεδιαστεί ώστε να λειτουργούν ως ευέλικτοι πόροι για τα ιδρύματα ανώτατης μουσικής εκπαίδευσης σε όλη την Ευρώπη. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο σύνολό τους ως ένα δομημένο πρόγραμμα επαγγελματικής ανάπτυξης ή επιλεκτικά, ενσωματώνοντας συγκεκριμένα modules ή ενότητες σε ήδη υπάρχουσες πρωτοβουλίες εκπαίδευσης, εργαστήρια ή δραστηριότητες συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης (CPD). Τα ιδρύματα μπορούν επίσης να υιοθετήσουν μια μικτή προσέγγιση, ενσωματώνοντας μέρη του μαθήματος σε διαλέξεις, σεμινάρια ή εκπαιδευτικές συνεδρίες, ενώ προσφέρουν άλλα στοιχεία ως συμπληρωματική, αυτοκατευθυνόμενη μελέτη εκτός της τάξης.

Το μάθημα IncluMusic είναι διαθέσιμο δωρεάν για πέντε χρόνια μέσω χρηματοδότησης της ΕΕ και του Erasmus+, εξασφαλίζοντας ευρεία προσβασιμότητα και αντίκτυπο. Πέρα από την πρακτική του χρήση, το μάθημα παρέχει έναν πολύτιμο πόρο για όσους επιθυμούν να εμβαθύνουν στην κατανόηση της ένταξης και της ποικιλομορφίας στην ανώτατη μουσική εκπαίδευση. Σημαντικό είναι ότι η ένταξη δεν παρουσιάζεται ως «πρόσθετο» στην υπάρχουσα πρακτική, αλλά ως μια αναπόσπαστη και αξιολογη διάσταση της εκπαιδευτικής αριστείας.

Οι συμμετέχοντες και τα ιδρύματα που θα ασχοληθούν με το μάθημα θα επωφεληθούν από πολυαισθητηριακές προσεγγίσεις μάθησης, από τεχνικές mindfulness και στρατηγικές διαχείρισης επαγγελματικού στρες, έως νομικά πλαίσια για υποτροφίες και προγραμματισμό για φοιτητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Τα modules εξετάζουν επίσης θεραπευτικές παρεμβάσεις στην τάξη, την ιστορία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και τη νομοθεσία για την ισότητα, καθώς και παιδαγωγικές στρατηγικές για την ενσωμάτωση ποικίλων μουσικών πρακτικών και μαθησιακών στυλ.

Αναπτυγμένο από ειδικούς στην παιδαγωγική, τη μουσική εκπαίδευση, τη θεραπεία και την ψυχική υγεία, το μάθημα παρέχει γνώσεις, έρευνα και πρακτικές εφαρμογές που ενισχύουν τις ενταξιακές πρακτικές διδασκαλίας και υποστηρίζουν την επαγγελματική ανάπτυξη του προσωπικού σε όλα τα επίπεδα.

Αυτό το εγχειρίδιο τεκμηριώνει τη διαδικασία με την οποία το μάθημα σχεδιάστηκε, αναπτύχθηκε και υλοποιήθηκε ως διαδικτυακό, αυτοκατευθυνόμενο πρόγραμμα στην πλατφόρμα Moodle. Παρέχει έναν σαφή οδηγό για τα ιδρύματα που επιθυμούν να αναπαράγουν ή να προσαρμόσουν το μοντέλο, εξασφαλίζοντας ότι η ένταξη και η ποικιλομορφία ενσωματώνονται στο μέλλον της μουσικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη.

11. Πρότυπα και Παραρτήματα

11.1 Συνεντεύξεις ανάλυσης αναγκών εκπαίδευσης

Οι λεπτομερείς συνεντεύξεις ανάλυσης αναγκών που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διαδικασία σχεδιασμού των αρχών για το μάθημα, ώστε να δημιουργηθούν ενταξιακά συστήματα ανώτατης εκπαίδευσης για δασκάλους, διοικητικό προσωπικό και εκπαιδευτές με εξειδίκευση στις Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες (Work Package 2), αποδείχθηκαν επιτυχείς για την κατανόηση των δεξιοτήτων που απαιτούνται. Οι ερωτήσεις απευθύνονταν σε δασκάλους ανώτατης μουσικής εκπαίδευσης, διοικητικό προσωπικό, διευθυντές, φοιτητές και εθελοντικές ενώσεις και παρατίθενται παρακάτω:

A. Συνεντεύξεις για δασκάλους

1. Όνομα Ιδρύματος (+ πόλη, χώρα)
2. Τι διδάσκετε (αναφέρετε το όργανο ή την ειδικότητα);
3. Παρακαλώ αναφέρετε τον αριθμό των φοιτητών που διδάσκετε κανονικά ανά έτος.
4. Πόσοι φοιτητές με ΕΕΑ (Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες) υπάρχουν στα τμήματά σας ανά έτος;
5. Ποιες είναι οι προκλήσεις στη διδασκαλία φοιτητών με ΕΕΑ;
6. Ποιες είναι οι ευκαιρίες;
7. Διαθέτει το ίδρυμά σας ειδικούς πόρους για φοιτητές με ΕΕΑ;
  - Ναι
  - Όχι
8. Αν ναι, τι είδους πόρους;
9. Διαθέτει το ίδρυμά σας προσωπικό για υποστήριξη φοιτητών με ΕΕΑ;
  - Ναι
  - Όχι
10. Αν ναι, παρακαλώ δώστε στοιχεία επικοινωνίας
11. Έχετε λάβει ειδική εκπαίδευση για να διδάσκετε φοιτητές με ΕΕΑ; Από το ίδρυμά σας ή κατά την αρχική εκπαίδευση;
12. Ποιες, κατά τη γνώμη σας, είναι οι δεξιότητες που απαιτούνται για τη διδασκαλία φοιτητών με ΕΕΑ;
13. Ποια είναι τα νόμιμα οφέλη που εγγυώνται οι φοιτητές με ΕΕΑ;
14. Λαμβάνετε υποστήριξη από τους συναδέλφους σας; Αν ναι, ποια;
15. Λαμβάνετε υποστήριξη από τις οικογένειες των φοιτητών με ΕΕΑ; Αν ναι, ποια;

11.1 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Β.Συνεντεύξεις για εκπροσώπους διοικητικού προσωπικού/εκπαιδευτές

- 1.Όνομα Ιδρύματος (+ πόλη, χώρα)
- 2.Πόσοι φοιτητές με ΕΕΑ υπάρχουν στο ίδρυμα;
- 3.Ποιες είναι οι πιο συχνές μορφές ΕΕΑ στο ίδρυμα;
- 4.Ποιες είναι οι πολιτικές και πρακτικές ένταξης φοιτητών με ΕΕΑ στο ίδρυμα;
  - a. Περιγράψτε τις διαδικασίες και τις οδηγίες που παρέχει το ίδρυμά σας στους φοιτητές με ΕΕΑ
- 5.Ποιες είναι οι οργανωτικές προκλήσεις για την ένταξη φοιτητών με ΕΕΑ;
- 6.Διαθέτει το ίδρυμά σας ειδικούς πόρους για φοιτητές με ΕΕΑ;
  - Ναι
  - Όχι
- 7.Αν ναι, τι είδους πόρους;
- 8.Ποιος είναι ο ρόλος σας στο ίδρυμα;
- 9.Στην εργασία σας, πώς προωθείτε την ένταξη των φοιτητών με ΕΕΑ;
  - a. Περιγράψτε τις εργασίες σας σχετικά με την ένταξη
- 10.Διαθέτει το ίδρυμά σας επιπλέον προσωπικό για φοιτητές με ΕΕΑ;
  - a. Αν ναι, δώστε στοιχεία επικοινωνίας
- 11.Κατά τη γνώμη σας, οι πολιτικές και πρακτικές του ιδρύματος είναι ενταξιακές;
Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

11.1 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

C. Interviews for directors

1. Institution Name (+ city, country)
2. What is the total number of students in your institution?
3. How many students with SEN (Special educational needs) are there in institution?
(You may also indicate the percentage of students with SEN on the general student population)
4. What are the most frequent kinds of SEN present in your institution?
  - *For example: Learning disorders and/or learning difficulties, cognitive disabilities, motor/physical disabilities, sensory disabilities (visual or auditory impairments), social-emotional and behavioural (for example ADHD), communication and interaction disabilities (for ex. Autism, Asperger, speech and language difficulties), medical conditions and syndromes (for ex., Epilepsy, Diabetes, Down syndrome etc.)*
5. What are the organisational challenges of having students with SEN?
6. How is the process of enrolment of students with SEN?
7. How many students are there normally in each classroom?
  - a. Please specify if there are differences among theoretical classes (for ex. History of music) and practical classes (instrumental practices)
  - b. How does this affect inclusion of students with SEN?
8. Has your institution a special office for students with SEN?
9. Has your institution a special database for students with SEN?
10. Has your institution any special resources dedicated to students with SEN (Special educational needs)?
  - Yes
  - No
11. If yes, what kind of resources?
12. Has your institution staff dedicated to helping students with SEN?
  - If yes, please provide contact details
13. Has your institutions tutors devoted to students with SEN?
  - If yes, please provide contact details
14. Does your institution provide training for the teachers?
  - If yes, how many hours per year?
  - Please describe structure and contents of this training
15. Has your institution partnerships with associations and/or universities to provide this training?
  - If yes, describe the kind of partnership and relationship you have with other organisations
16. In your opinion, are the policies and practices of your institutions inclusive? Motivate your answer.

11.1 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

D. Interviews for students

1. Institution in which you study (+ city, country)
2. What do you study (indicate the instrument or the discipline)?
3. How many students with SEN (Special educational needs) are there in your class?
4. Please rate the following sentences

Cultures

1. Everyone is made to feel welcome at my Conservatory / HMEI.
Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

2. Students help each other.
Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

3. Staff work well with each other.
Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

4. Staff and students treat one another with respect.
Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

5. Parents feel involved (?).
Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

6. Staff and governors work well together.
Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

7. Teachers do not favour one group of students over another.
Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

8. Teachers try to help all students to do their best.
Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

9. Teachers think all students are equally important.
Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

Policies

10. The Institution makes it easy for students with impairments to come and study music.
Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

11. When you first join this Music institution you are helped to feel settled.
Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

11.1 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

D. Interviews for students - continuation

12. Teachers like teaching all their classes.

Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

13. The teachers work hard to make the institution a good place to come to.

Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

Practices

14. Teachers try to make the lessons easy to understand for everyone.

Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

15. Students are taught to appreciate people who have different backgrounds to their own.

Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

16. Students generally know what will be taught next in lessons.

Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

17. In lessons teachers expect students to help each other.

Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

18. Teachers help everyone who has difficulties with lessons.

Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

19. Teaching assistants work with anyone who needs help.

Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

20. Homework helps with learning and is properly explained.

Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

21. There are activities arranged outside of lessons which interest everyone.

Definitely agree - Agree to some extent - Disagree

5. What three changes would you like to see at your institution?

11.1 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

E. Interviews for associations

Please note that you can choose among

- Associations of people with disabilities (for example, Blind people's association)

OR

- Associations operating in music related fields that work with people with SEN

1. Association Name (+ city, country)

2. What is your role within the Association?

3. What are the most frequent kinds of SEN present in your institution?

- For example: Learning disorders and/or learning difficulties, cognitive disabilities, motor/physical disabilities, sensory disabilities (visual or auditory impairments), social-emotional and behavioural (for example ADHD), communication and interaction disabilities (for ex. Autism, Asperger, speech and language difficulties), medical conditions and syndromes (for ex., Epilepsy, Diabetes, Down syndrome etc.)

4. Has your institution any special resources dedicated to students with SEN (Special educational needs)?

- Yes
- No

5. If yes, what kind of resources?

6. Has your institution staff dedicated to helping students with SEN?

- a. If yes, please provide contact details

7. Has your institution tutors devoted to students with SEN?

- a. If yes, please provide contact details

8. What are your expectations, in terms of inclusion, of students with SEN in Conservatories and other Higher Music Education Institutes?

9. What, if any, are the main obstacles you have encountered?

10. What, on the other hand, are the ones you most fear encountering?

11. Which practices/techniques/resources have surprised you most in a positive way?

12. If you could choose, what should be the minimum conditions necessary for a student with SEN to feel welcome and comfortable in these institutions?

13. Which requirements do you consider necessary for an institution, in particular for Higher Music Education Institutions, to be really inclusive?

14. What should be changed as soon as possible from a bureaucratic-legislative point of view?

15. What are, in your opinion, the "gaps" between theory and practices?

11.2 Εισαγωγή στο ερωτηματολόγιο αξιολόγησης

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελεί μέρος του ευρωπαϊκού έργου "INCLUMUSIC: Increasing skills for building more inclusive conservatories" (Αριθμός Έργου: 2022-1-RO01-KA220-HED-000089402), που υποστηρίζεται από την Εθνική Μονάδα Προγραμμάτων Κοινωνικής Εκπαίδευσης και Επαγγελματικής Κατάρτισης στο πλαίσιο των έργων "ΚΑ220 - Συνεργασίες για την Ανώτατη Εκπαίδευση".

Το ερωτηματολόγιο έχει στόχο τη συλλογή σχολίων και πληροφοριών σχετικά με την ποιότητα του Μονάδας "ΤΙΤΛΟΣ".

Πολιτική απορρήτου και συγκατάθεση

Κατανοείτε ότι οι απαντήσεις σας σε αυτή τη φόρμα θα παραμείνουν εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά στο πλαίσιο του έργου INCLUMUSIC.

Για την προστασία της εμπιστευτικότητάς σας, το ερωτηματολόγιο δεν θα περιλαμβάνει πληροφορίες που μπορούν να σας ταυτοποιήσουν προσωπικά (όπως όνομα, διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου κ.λπ.).

Τα αποτελέσματα της μελέτης θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς και για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών υλικών του μαθήματος.

Κατανοείτε ότι η υποβολή του συμπληρωμένου ερωτηματολογίου συνιστά τη συνειδητή συγκατάθεσή σας να συμμετάσχετε σε αυτή την έρευνα.

Ερωτηματολόγιο για τη Μονάδα Χ - ΤΙΤΛΟΣ

Είστε *:

- Καθηγητής/Καθηγήτρια
- Διοικητικό/προσωπικό
- Επόπτης/Καθοδηγητής

Παρακαλώ υποδείξτε τον οργανισμό σας *:

- ANMGD - Academia Națională de Muzica Gheorghe Dima - Ρουμανία
- EUC - European University Cyprus - Κύπρος
- ConsPa - Conservatorio Musica di Stato Alessandro Scarlatti - Ιταλία
- RIAM - Royal Irish Academy Of Music - Ιρλανδία
- Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε _____)

Ικανοποίηση από το μάθημα

Σκεφτείτε τη Μονάδα που παρακολουθήσατε ("ΤΙΤΛΟΣ"). Για κάθε δήλωση παρακάτω, παρακαλούμε υποδείξετε τον αριθμό που περιγράφει καλύτερα την άποψή σας *:

1 = Διαφωνώ απόλυτα 2 = Διαφωνώ 3 = Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ 4 = Συμφωνώ 5 = Συμφωνώ απόλυτα

	1	2	3	4	5
1.1. Οι στόχοι της Μονάδας είναι σαφείς					X
1.2. Υπήρχε καλός βαθμός αλληλεπίδρασης				X	
1.3. Οι βιντεοδιαλέξεις/εκπαιδευτικά υλικά είναι σαφή				X	
1.4. Τα περιεχόμενα είναι χρήσιμα για την καριέρα μου			X		
1.5 Η ηλεκτρονική πλατφόρμα του μαθήματος είναι φιλική προς τον χρήστη				X	
1.6 Κατάφερα να παρακολουθήσω τη Μονάδα στα αγγλικά χωρίς προβλήματα				X	
1.7 Είμαι κινητοποιημένος/η να συνεχίσω να παρακολουθώ το μάθημα IncluMusic			X		
1.8 Με βάση τις ολοκληρωμένες μονάδες, θα συνιστούσα το μάθημα σε άλλους				X	

Κίνητρο για παρακολούθηση του μαθήματος

Σκεφτείτε τη Μονάδα που παρακολουθήσατε (“ΤΙΤΛΟΣ”). Για κάθε δήλωση παρακάτω, παρακαλούμε υποδείξτε τον αριθμό που περιγράφει καλύτερα την άποψή σας *:

1 = Καθόλου ικανοποιημένος/η 2 = Μη ικανοποιημένος/η 3 = Μερικώς ικανοποιημένος/η 4 = Ικανοποιημένος/η 5 = Πλήρως ικανοποιημένος/η

	1	2	3	4	5
2.1. Πώς αξιολογείτε το επίπεδο κινήτρου σας στη Μονάδα;					X
2.2. Πώς αξιολογείτε το επίπεδο εμπλοκής σας στη Μονάδα;				X	
2.3. Συνολικά, πόσο ικανοποιημένοι είστε από τον τρόπο διεξαγωγής της εκπαίδευσης;				X	
2.4. Συνολικά, πόσο ικανοποιημένοι είστε από την αξία που αποκομίσατε από τη Μονάδα;				X	

Ανοιχτές ερωτήσεις

a) Τι σας άρεσε περισσότερο στη Μονάδα (μπορείτε να αναφερθείτε και σε συγκεκριμένα θέματα):

b) Τι σας άρεσε λιγότερο στη Μονάδα (μπορείτε να αναφερθείτε και σε συγκεκριμένα θέματα):

c) Έχετε προτάσεις για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών υλικών του INCLUMUSIC για τη Μονάδα Χ - ΤΙΤΛΟΣ (βιντεοδιαλέξεις, διαφάνειες, πρόσθετο υλικό); *

IncluMusic

IncluMusic Training Manual

IncluMusic (Increasing skills for building more inclusive conservatories) is a three-year Erasmus+ Cooperation Partnership project aimed at fostering the inclusion of students with Special Education Needs (SEN) and disadvantaged backgrounds in Higher Music Education institutions (HMEIs). The project also provides training for music teachers in innovative pedagogies in order to increase access, participation and completion rates of music students with fewer opportunities.

www.inclumusic.eu

[@inclumusic](https://www.youtube.com/@inclumusic)

Co-funded by
the European Union

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι απόψεις που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Εθνικής Μονάδας Προγραμμάτων Κοινωνικής Εκπαίδευσης και Επαγγελματικής Κατάρτισης (ANPCDEFP). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε η ANPCDEFP μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες γι' αυτές.